

Legături între prepoziții și articularea substantivelor precedate de acestea în limba română

0.0 În loc de introducere

Utilizarea prepozițiilor în combinație cu articolele reprezintă una dintre cele mai dificile probleme în învățarea oricărei limbi străine care conține aceste două categorii gramaticale. Acest aspect le ridică probleme adesea chiar și vorbitorilor nativi. Dificultățile apar cu atât mai mult atunci când este vorba despre persoane provenind din alte medii lingvistice, care își doresc să învețe o limbă străină (în cazul de față, româna). Utilizarea prepozițiilor este foarte greu de normat. Practic, nu se pot emite sau alabora modele generale, care să acopere toate cazurile apărute în conversație. Nici o gramatică “scrisă” nu poate realiza acest lucru, nu poate avea pretenția de a oferi soluții pentru toate situațiile apărute în practică.

Lucrurile se complică încă și mai mult atunci când este vorba de a scrie un studiu asupra problematicii enunțate mai sus, cu intenția de a te adresa cititorului dornic de a învăța limba română, provenind dintr-un mediu lingvistic slav. Și aceasta nu numai fiindcă limbile slave și limba română conțin, fiecare, un mare număr de prepoziții care se pot utiliza într-o înfinitate practic necuantificabilă de situații, ci și luând în calcul realitatea binecunoscută că limbile slave (cu excepția bulgarei și a macedonenei) nu cunosc categoria articolului, ceea ce face explicațiile și mai dificile.

Pe de altă parte, de-a lungul timpului, filologii români înșiși nu s-au aplecat asupra problematicii utilizării prepozițiilor în combinație cu articolele în măsura în care complexitatea acestui fenomen ar fi impus-o.

Toate aceste aspecte ne-au determinat a ne asuma tentativa – de ale cărei riscuri suntem cât se poate de conștienți – de a ne apleca asupra acestei problematici și a încerca o modelare și o apropiere a ei de cehii și slovacia interesați în a învăța limba română.

Pentru început, vom aminti câteva aspecte esențiale legate de prepoziție și articol în limba română.

0.1 Despre prepoziții

0.1.1

În limba română, prepoziția este definită ca o parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții: substantiv, pronume sau numeral și atributele lor, respectiv verb, adjectiv, adverb sau interjecție și complementele lor. Prepoziția nu are sens lexical și rol sintactic independent, nu constituie ea însăși o parte de propoziție, ci intră în componența unei părți de propoziție ca element introductiv al acesteia.

0.1.2

După forma lor, prepozițiile sunt de mai multe feluri:

- simple (alcătuite dintr-un singur element): *a, către, contra, cu, de, fără, în, întru, la, lângă* etc.
- compuse (alcătuite din două sau mai multe prepoziții simple): *înspre, de la, de către, de pe, fără de* etc.
- locuțiuni prepoziționale (grupuri de două sau mai multe cuvinte care reprezintă o unitate de sens și îndeplinesc rol de prepoziție; de obicei, ele sunt alcătuite din prepoziții și substantive, adjective sau adverb):
 - *în fața, din pricina, din partea, cu excepția, în privința, în urma, de-a lungul* (prepoziție și substantiv articulat)
 - *față de, din cauză că, în loc de, la un loc cu* (prepoziție și substantiv nearticulat)
 - *împreună cu, în afară de, înainte de* (prepoziție și adverb)
 - *pe dinaintea, în afara, în spatele* (prepoziție și adverb în formă articulată)
 - *relativ la, potrivit cu* (prepoziție și adverb la origine adjectiv)
 - *cu tot cu, cu întreaga* (prepoziție și adjectiv)
- adverb cu formă articulată: *înaintea, împotriva, deasupra*
- substantive (în urma unor transformări etimologice și lexicale vechi în limbă): *mulțumită, grație,*
- verbe la participiu: *datorită*

0.1.3

După felul părților de propoziție pe care le leagă, prepozițiile se împart în:

A) Prepoziții care leagă un verb (sau o locuțiune verbală) de:

- un substantiv, pronume sau numeral cu valoare de substantiv:

Eu la zece fix plec din casă

În această situație sunt toate prepozițiile în afară de *până* (care, de obicei, nu leagă verbul direct de un substantiv, ci se alătură altei prepoziții:

Trenul merge până la Sinaia.)

- un verb la infinitiv: *a* și prepozițiile compuse cu *a* (*de a, fără a, până a, înainte de a* etc.):

A plecat fără a ne saluta.

- un supin: *de* (și compusele lui *de*), *din, după, în, la, pe, pentru, spre*:

A lăsat ochii în jos.

B) Prepoziții care leagă un substantiv, un pronume sau un numeral de:

- un substantiv, pronume sau numeral: *cu, de despre, din, dinspre, dintre, dintru, după, fără, pentru* etc.:

Coș cu flori;

Tabloul din perete.

- un verb la infinitiv (*a, în*) sau la supin (*de*):

Dorul de a cânta;

Pofta de hoinărit;

Expert în a pierde timpul

- un adverb: *de, din, dintru, în, întru, până* etc.:

*Casa de sus;
Drumul până acolo*

C) Prepoziții care leagă un adjectiv de:

- un substantiv sau un substitut al lui: *de, în, la, pe la, după*

*Mare la trup
Tare de cap,
Un pumn după ceafă*

sau *din, între, dintre*

*Cel mai mare dintre toți,
Om între fiare*

- un supin: *de, la*

*Tare la mestecat,
Greu de înțeles*

D) Prepoziții care leagă un adverb de o altă parte de vorbire (substantiv sau substitut, adjectiv, adverb, verb la supin): *de*

*Îl durea așa de rău, încât îi dădură lacrimile
O casă incredibil de înaltă
Pantofi ușor de purtat.*

0.1.4. Cu privire la cazurile cerute de prepoziții:

A) În limba română, majoritatea prepozițiilor se construiesc cu acuzativul:

*Se aude din copaci bâzâit de țânțari.
Gigi din Deva îmi este prieten de drum.
Au răspuns toți în afară de Hanka.*

B) Prepozițiile *asupra, contra, înaintea, împotriva* (provenind din substantive sau adverbe „articulate”), locuțiunile prepoziționale formate dintr-o prepoziție și un substantiv articulat: *din partea, prin*

spatele precum și construcțiile de tip prepoziție + dativ posesiv la forma neaccentuată cer cazul genitiv:

*Vom lupta împotriva lor.
Să n-o mai văd înaintea ochilor!
Majoretele defilau pe dinaintea tuturor.
Cine nu e cu noi e contra noastră.
Sosesc asupra-mi efluviile parfumate ale înserării.*

- C) Prepozițiile provenite din substantivce și participii, care au aspect „nearticulat” (*grație, mulțumită, datorită*) precum și unele adverbe care au tendința de a deveni prepoziții (*potrivit, conform*) se construiesc cu dativul:

*Grație ție am primit răspuns imediat.
Potrivit planului
Conform hotărârii tale*

0.1.5

Prepozițiile pot preceda următoarele forme verbale:

- A) Infinitiv (prepoziția *a* și compuşii săi):

Pentru a fi sigur, trebuie să verific.

- B) Un mare număr de prepoziții pot preceda supinul (*de, la, pentru* etc.)

*M-am săturat de scris scrisori.
Se pricepe la verificat ce n-au făcut alții.
Este bun de tras de urechi.*

- C) Prepozițiile *fără, până* și *ca* pot preceda conjunctivul:

*Minte fără să clipească.
A venit pentru ca noi să-l ascultăm.*

0.1.6

Despre sensul lexical și valoarea sintactică ale prepoziției:

Datorită rolului lor de cuvinte ajutătoare, prepozițiile au, în general, sensuri lexicale abstracte, care se află la baza valorilor sintactice pe care le au părțile de propoziție în construcție cu diferite prepoziții.

De obicei, prepozițiile au mai multe sensuri, dintre care se desprind un sens sau două de bază. Astfel, prepoziția *a* exprimă asocierea, *fără* aspectul negativ al asocierii, *în* interiorul unui obiect, *lângă* spațiul aflat în imediata apropiere a unui obiect etc. Unele prepoziții (*a*, *de*, *despre*) sunt mai abstracte decât altele (*lângă*, *sub*). Adeseori, aceeași prepoziție poate exprima atât sensuri abstracte, cât și sensuri concrete: *despre* exprimă direcția în sens concret și relația în sens abstract. Uneori sensul abstract este clar, ca în cazul prepoziției *fără*, în timp ce cel concret este mai puțin clar, ca la *asupra*. Locuțiunile prepoziționale au un sens lexical mult mai puternic decât prepozițiile simple. Numărul mai mare sau mai mic al sensurilor pe care le posedă și al raporturilor sintactice pe care le exprimă depinde în mod esențial de vechimea prepoziției și de gradul ei de abstractizare: prepozițiile mai vechi în limbă exprimă mai multe raporturi, atât concrete (loc, timp), cât și abstracte (cauză, scop, mod, relație etc.), în timp ce prepozițiile noi și locuțiunile prepoziționale exprimă raporturi puțin numeroase, în special concrete. De exemplu, *în* introduce complemente circumstanțiale care exprimă timpul, locul, modul, cauza, scopul, relația etc., în timp ce *îndărătul* exprimă numai locul:

Îndărătul prințului plângeau, umili, servitorii.

La fel, locuțiunile prepoziționale exprimă un număr mic de raporturi: *în fața*, *în spatele* exprimă numai locul, *din pricina* numai cauza iar *în urma* exprimă locul, timpul sau cauza:

În urma căldurii au secat râurile.

În urma noastră vin și ceilalți.

Am ajuns în urma lor.

Valoarea unei prepoziții într-un anumit context este legată mai mult sau mai puțin de sensul cuvintelor pe care le leagă, adică de determinat și de determinant:

Am căutat în cinci sate.

În clipa aceasta este cu copiii ei.

În aceste exemple, valoarea locală sau temporală a prepoziției *în* este dată de sensul substantivelor cu rol determinant (*sate*, *clipa*).

În alte împrejurări, prepoziția primește o anumită valoare numai datorită sensului verbului determinat, de care depinde complementul construit cu ajutorul ei. În propoziția

Banii s-au împărțit între noi

între exprimă ideea de distribuție datorită verbului *a împărți*, iar în exemplul

Casa se află între brazi

între exprimă ideea de situare în intervalul dintre mai multe obiecte datorită verbului *a se afla*.

Uneori, sensul prepoziției este foarte puțin clar, funcția sintactică a părților de propoziție introduse fiind, la rândul ei, foarte greu de stabilit:

A bătut de zece.

În anumite construcții, unele prepoziții au ajuns mijloace morfologice speciale:

- când introduce complementul direct exprimat printr-un substantiv ce desemnează o persoană, *pe* este folosit ca semn al acuzativului:

Îl cunosc pe Marek

- urmat de un infinitiv, *a* a devenit o marcă a acestuia:

Vă rog să-mi permiteți a vă adresa cuvântul

- urmat de numere, pronume nehotărâte sau de adjective exprimând ideea de număr nedeterminat sau de anumite substantive în acuzativ, *a* servește la alcătuirea unor construcții genitivale:

frumusețea a trei fete

Uneori, același raport sintactic poate fi exprimat de mai multe prepoziții, de o propoziție și o locuțiune prepozițională sau de mai multe locuțiuni:

- succesiunea în timp poate fi exprimată cu ajutorul prepozițiilor *cu*, *de*, *după*:

zi de zi, zi cu zi, zi după zi

- direcția unei mișcări se poate exprima cu prepozițiile *spre* sau *către*:

drumul spre Praga, drumul către Praga;

- în anumite construcții, *de, din* și *din cauza* exprimă cauza/motivul:
gâfâie de oboseală, gâfâie din cauza oboselii

- *cu* și *împreună cu* exprimă asocierea (cu mențiunea că locuțiunea prepozițională este recepționată astăzi ca parțial pleonastică):

mama cu copilul, Jan împreună cu Tereza

- locuțiunile *din pricina* și *din cauza* exprimă cauza/motivul:

din pricina/din cauza lui

Prepozițiile (mai ales *de, în, pe, până, la* etc.) pot forma compuse cu alte prepoziții. Prepoziția *de* urmată de o altă prepoziție poate exprima punctul de plecare

Ai plecat de la Praga

iar *pe* conferă prepoziției căreia i se alătură o nunață de aproximație

Era de loc de pe lângă Brno

Pe lângă adverbe, prepozițiile au de obicei valori asemănătoare cu cele pe care le au pe lângă alte prepoziții: *de* exprimă punctul de plecare, *pe* aproximația, *până* limita unei extensiuni etc.:

A plecat de aici.

Nu era pe acolo.

De la Ploiești până aici sunt 60 de kilometri.

0.1.7

Despre folosirea prepozițiilor cu valoarea altor părți de vorbire:

În anumite situații, prepozițiile pot exprima diferite valori precum aproximația sau cantitatea mare, nedeterminată. În asemenea cazuri, ele nu

mai leagă între ele două părți de vorbire în raporturi de dependență, ci primesc valoarea unor alte părți de vorbire (adverbe, adjective):

Au venit la (vreo) douăzeci de oameni.

A mâncat la pizza... ! Știi câtă pizza i-am dat? (multă)

Când două sau mai multe părți de propoziție coordonate între ele sunt exprimate prin același cuvânt precedat de prepoziții diferite, termenul introdus poate să apară o singură dată, de obicei la începutul sau la sfârșitul seriei. La celelalte părți de propoziție este exprimată numai prepoziția, termenul introdus de ea fiind subînțeles:

- *Vrei cafea cu lapte sau fără?*

- *Fără.*

Unele prepoziții, la origine adverbe, se pot utiliza și adverbial:

Toți furau cât puteau. Alarma suna după.

Mai obișnuită este utilizarea în acest mod a prepoziției *contra* (și, prin analogie, și a lui *pentru*):

Cine este pentru și cine contra?

0.1.8

Un aspect foarte important în studiul prepozițiilor îl constituie relația dintre aceste părți de vorbire și conjuncții. Uneori, în limba română prepozițiile se pot utiliza cu valoare de conjuncții, ele ajungnd să lege două părți de propoziție de același fel sau două propoziții aflate în raport de coordonare sau subordonare. Cele mai frecvente cazuri sunt:

- asocierea dintre o prepoziție și o conjuncție, având ca rezultat, în general, o locuțiune conjuncțională sau o structură cu această valoare:

Tata și cu mama au plecat la piață. (regional, în loc de *tata și mama*).

A lovit fără să aibă vreun motiv.

- utilizarea (în principal în limba veche) a unor prepoziții pe post de conjuncții:

Dar eu, zău, nu i-am furat,

Făr' cu stava i-am mânat.

- prepoziții și conjuncții omonime:

I-a explicat până a înțeles. vs. Nu-mi trebuie o asemenea dragoste, iubire până mâine dimineață și atât.

L-a sâcâit de l-a scos din sărite. vs. E om de bază. (În general, în asemenea cazuri, de are sensul lui până, dacă etc. – v. Nu știi de mai vine azi.)

0.1.9

Înainte de a trece la paragraful următor, vom face o succintă trecere în revistă a celor mai utilizate și mai importante prepoziții din limbă română, pe al căror comportament în asociere cu articolul ne vom baza, în cea mai mare parte, studiul cuprins în lucrarea de față:

a (1)

Exprimă direcția abstractă (*trage a mare*), asemănarea (*seamănă a sat*), complementul circumstanțial de mod (*miroase a vin*), ajută la formarea anumitor construcții genitivale sau cu alte prepoziții care cer enitivul (*căciulile a trei daci*, respectiv *Luptau trei împotriva a zece*), este semn al infinitivului, singură sau precedată de alte prepoziții (*E ușor a-i critica pe alții*, respectiv *Înainte de a dormi, ea se ruga*).

În combinație cu prepoziția *de*, poate preceda și substantive articulate cu articolul hotărât la singular: *jocul de-a baba oarba*

a (2)

Este diferită de prepoziția dinainte prin origine (fiind mult mai recentă). Exprima distribuția (*3 saci a 80 de kilograme*).

asupra

Exprimă direcția concretă sau abstractă (*discuția asupra strategiei de urmat, ne pronunțăm asupra acestei probleme, Se repezi asupra dușmanului*), suprafața de contact (*Stătea întins asupra dihăniei, zădărnindu-i orice mișcare*), ajută la exprimarea complementului de loc (*S-a întors asupra nopții*).

Cerând genitivul, poate preceda numai substantive articulate cu articolul hotărât sau nehotărât, niciodată substantive nearticulate.

ca

Exprimă în principal comparația unui termen cu un altul:

a) +atribut sau nume predicativ:

cap ca o baniță / ca banița

este ca un bivol / ca bivolul

b) +complement circumstanțial de mod:

merge ca un mărfar / ca mărfarul (substantival, cu aspect de complement indirect)

se simțea ca acasă (adverbial, cu aspect local)

se simțea ca atunci (adverbial, cu aspect temporal)

Prepoziția *ca* intră în alcătuirea locuțiunilor conjuncționale *ca (și) cum, ca (și) unde, ca (și) când, ca să, pentru ca (...) să, fără ca (...) să*

Este una dintre puținele prepoziții care pot preceda substantivul articulat la numărul singular. Această caracteristică o au și alte prepoziții cu sens comparativ:

- adverbul *cât*, care realizează comparația prin măsură și are rol de prepoziție în următoarele exemple

om cât ușa (+atribut)

este cât ușa (+nume predicativ)

sare cât ușa (+complement circumstanțial de mod / comparativ cu aspect local – ”sare la fel de sus pe cât este ușa de înaltă”)

sare cât capra (+complement circumstanțial de mod / comparativ – ”sare la fel de sus pe cât sare / poate să sară capra”)

- adverbul *precum* care, ca și prepoziția *ca*, realizează comparația între doi termeni și poate avea rol de prepoziție, dar și de conjuncție

a) prepoziție:

ochi precum cărbunii (+atribut)

ochii (ei) sunt precum cărbunii (+nume predicativ)

ochii (ei) ard precum cărbunii (+complement circumstanțial de mod / comparativ)

ochii ei ard precum atunci (+complement circumstanțial de mod / comparativ, cu aspect temporal)

ochii ei ard precum acasă (+complement circumstanțial de mod / comparativ, cu aspect local)

b) conjuncție

Mă întorc precum am plecat

Eu cânt despre ea, precum și ea cântă despre mine

către

Exprimă direcția și apropierea (*drumul către Praga, Statuia era către mijlocul grădinii*), atitudinea față de cineva (învechit – *Era aspru către cei cruzi*), adresarea (arhaic, regional - *Vorbesc către el*), momentul de timp (*Către seară ploua*). Împreună cu *de* formează prepoziția compusă *de către*, care exprimă în mod descriptiv complementul de agent (*Era iubit de către toți*).

În general, precedă substantive nearticulate.

contra

Exprimă direcția și dauna:

a) direcția (precedă atributul):

Înotul contra curentului

b) opoziția (precedă atributul):

apărarea contra barbariei

c) direcția cu intenție dușmănoasă, ostilitatea (precedă complementul indirect datival):

S-au exprimat contra noastră

d) obiectul unui schimb (precedă complementul indirect datival):

Banca a emis o poliță contra împrumutului

e) direcția opusă (precedă complementul circumstanțial de loc)

Merg contra vântului

Poate preceda numai substantive articulate cu articolul hotărât sau nehotărât, niciodată substantive nearticulate.

cu

Exprimă în principal asocierea:

a) caracterizarea (+ nume predicativ sau atribut):

- prin posesie:

- Trebuie să fim cu răbdare (învechit)*
Femeie cu chip de înger
- prin conținut:
butoi cu vin
Cartea este cu poze
 - prin asociere:
cafea cu lapte
 - printr-o însușire:
femeie cu cap
- b) (+atribut):
- dependența:
Michaela, soră cu Jarmila
 - instrumentul:
pescuitul cu undița
 - asocierea:
Traiul cu el este dificil
- c) atitudinea (+complement indirect nedatival):
Simpatizez cu liberalii
- d) asemănarea (+complement indirect nedatival):
Milan seamănă cu un cocoș
- e) atașarea sau separarea (+complement indirect nedatival):
Calea ferată merge paralel cu șoseaua
- f) reciprocitatea (+complement asociativ):
Te-ai întâlnit și te-ai iubit cu altul
- g) simultaneitatea (+complement circumstanțial de timp):
A sosit cu căderea serii (învechit)
- h) durată (+complement circumstanțial de timp):
Soția lui lipsește de acasă cu lunile
- i) succesiunea (+complement circumstanțial de timp, substantiv repetat):
An cu an este tot mai frumoasă (ușor arhaizant)
- j) cauza (+ complement circumstanțial de cauză):

Cu frigul ăsta, stau mai mult în casă

k) modul propriu-zis (+complement circumstanțial de mod):

L-am pocnit cu furie

l) măsura / cantitatea:

Becherovka se vinde cu 40 de coroane suta de grame.

Admiratorii vin cu zecile la prietena ta

m) instrumentul propriu-zis (+complement circumstanțial instrumental):

Lucrează cu capul

n) materia (+complement circumstanțial instrumental):

loc semănat cu porumb

coș plin cu struguri

o) asocierea (+complement circumstanțial asociativ):

Merge acasă cu blonda

p) + complement de relație:

E student numai cu numele

Cum rămâne cu bruneta?

q) formează locuțiuni prepoziționale care introduc complemente:

- indirecte: *de față cu, în raport cu*

- de loc: *alături cu* (arhaizant)

- de timp: *începând cu*

- de mod: *potrivit cu, la fel cu, asemenea cu*

- asociative: *împreună cu, la un loc cu, cu tot cu*

- concesive: *cu tot*

r) intră în prepoziția compusă *de cu*, introducând complementul circumstanțial de timp:

Doarme de cu zori și până în seară

Poate preceda și substantive articulate cu articolul hotărât, și cu articolul nehotărât, și substantive nearticulate (v. 0.3 și 0.4).

de

Exprimă: direcția, separarea sau apropierea de un punct, relația:

- a) + subiect
E greu de muncit pe ogor
- b) posesia – posesorul (+ atribut sau nume predicativ):
o avere de om
- c) posesia – obiectul posedat (+ atribut sau nume predicativ):
stăpâni de sclavi
- d) posesia – dependența (+ atribut sau nume predicativ):
fecior de împărat
- e) posesia – apartenența (+ atribut sau nume predicativ):
mijloc de oraș
- f) specia, genul (+ atribut sau nume predicativ):
tratat de pace
arta de a vorbi
- g) însușirea (+ atribut sau nume predicativ):
o privire de o dulce sfială
- h) conținutul – destinația, scopul (+ atribut sau nume predicativ):
un coș de mere
- i) originea, proveniența (+ atribut sau nume predicativ):
Ai crezut că-s floare de găsit (arhaizant)
- j) materia – materia propriu-zisă (+ atribut sau nume predicativ):
bluză de mătase
- k) materia măsurată (+ atribut sau nume predicativ):
un metru de pânză
- l) materia – elemente constitutive (+ atribut sau nume predicativ):
un sobor de preoți
- m) locul existenței (+ atribut sau nume predicativ):
casele de aici

- n) momentul existenței (+ atribut sau nume predicativ):
omul de mâine
- o) prilejul (+ atribut sau nume predicativ):
serbarea de sfârșit de an
- p) natura, cauza (+ atribut sau nume predicativ):
un strigăt de bucurie
- q) destinația (+ atribut sau nume predicativ):
Nu este de împărat (arhaizant)
- r) măsura (+ atribut sau nume predicativ):
copil de trei zile
- s) autorul (+ atribut sau nume predicativ):
poezii de Neruda
- t) specia prin denumire (+atribut):
ziua de joi
- u) relația (+atribut):
prieteni de pahar
- v) raportul invers față de substantivul determinat – termenul calificat (+atribut):
nămetenie de om
- w) raportul invers față de substantivul determinat – termenul comparat (+atribut):
șarpele de funcționar
- x) raportul invers față de substantivul determinat – termenul numărat (+atribut):
o mie de lei
- y) ideea de superlativ (+atribut):
neam de neamul lui
veci de veci

- z) subiectul, respectiv obiectul acțiunii denumite de substantiv (+atribut):
muncă de funcționar
teama de apă
- aa) referirea (+complement indirect):
vrednic de laudă
vai de mine!
- bb) atașarea sau separarea (+complement indirect):
Se lipește de ea
Se șterge de apă
Ferește-te de a munci superficial (cu infinitive)
- cc) rezultatul acțiunii (după adjective nume de agent) (+complement indirect):
icoană făcătoare de minuni
- dd) distribuția (+complement indirect):
Le-am tras câte doi pumni de fiecare
- ee) destinația (+complement indirect):
Ne pregătim de discotecă
- ff) introduce complementul de agent:
Lăudat de șef
- gg) loc - locul propriu-zis (+complement circumstanțial de loc):
Curtea este împrejmuită de toate părțile cu gard
- hh) separarea de punctul de contact inițial (+complement circumstanțial de loc):
O măsura de sus până jos
- ii) separarea de punctul de contact inițial (+complement circumstanțial de timp):
Ne știm de copii
- jj) momentul acțiunii (+complement circumstanțial de timp):
S-a îmbătat de dimineață

- kk) succesiunea (+complement circumstanțial de timp):
Trece spre mieznoapte nor de nor (arhaizant)
- ll) ocazia
S-a întors de Sfântul Ion
- mm) cauza (+complement circumstanțial de cauză):
Nu poți mânca de frig
Râde de prost (ce este)
Nu mai poate de bine
- nn) scopul/destinația (+complement circumstanțial de scop):
Am cumpărat gânsacul de sămânță
- oo) modul propriu-zis (+complement circumstanțial de mod):
L-am cunoscut de aproape (arhaizant)
- pp) cantitatea, calitatea, dimensiunea (după adjective)
 (+complement circumstanțial de mod):
ușă înaltă de trei metri
Am cumpărat de zece lei bomboane
- qq) comparația de inegalitate (+complement circumstanțial de mod):
A băut mai mult de zece beri
- rr) consecința (+complement circumstanțial de mod):
Planul a izbutit de minune
A mâncat (ceva) de speriat
- ss) relația (+complement circumstanțial de mod):
greu de cap
De văzut, nu l-am văzut
- tt) + element predicativ suplimentar
Dă-mi-o pe Alenka de nevastă
- uu) în componența superlativului:
Suntem grozav de bucuroși
- vv) în componența gradului comparativ de egalitate:

Sunt la fel de prost ca el

ww) în componența numeralelor ordinale:

Cel de-al nouălea copil

xx) în componența numeralelor cardinale adverbiale:

De nouă ori câte trei sute

yy) pe lângă un numeral cardinal care exprimă ora/supin care exprimă momentul:

S-a făcut de opt

S-a făcut de mers la cârciumă

zz) în imprecății / blesteme

Pocni-l-aș peste ochi de nerod!

aaa) formează prepoziții compuse împreună cu alte prepoziții: *de către, de cu, de după, de la, de lângă, de pe, de peste, de până, de pe la, de pe lângă*

bbb) în combinație cu prepoziția *a* și infinitivul

Am onoarea de a vă saluta

ccc) face legătura dintre cuvântul de bază al unei locuțiuni prepoziționale și termenul introdus de locuțiune:

față de, înainte de, în loc de, departe de, în afară de, alături de

ddd) intră în componența locuțiunii conjuncționale *de vreme ce*

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

de către

Exprimă în principal punctul de contact inițial și direcția, dar și momentul (arhaizant în toate situațiile): *partea de către București, de către vârful până la poale, s-au dezbinat de către craiul Matiaș, așipi de către dimineață*

În româna actuală, *de către* introduce complementul de agent:

Bătut de către părinți

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

de la

Exprimă în principal desprinderea și direcția:

- a) locul existenței (+nume predicativ sau atribut)
Cei de la bloc se plâng de frig
- b) apartenența (+nume predicativ sau atribut):
mâneca de la cămașă
- c) proveniența:
pălărie de la Mallorca
- d) separarea de punctul de contact inițial (+atribut):
drumul de la vale spre piscuri
- e) existența într-un moment (+atribut):
ședința de la ora 12
- f) separarea de punctul de contact inițial – loc (+complement circumstanțial):
Vine de la râu
- g) separarea de punctul de contact inițial – timp (+complement circumstanțial):
Trecuseră 30 de ani de la nașterea regelui

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

despre

Exprimă în principal direcția cu referire la un punct inițial, relația:

- a) locul, linia de rudenie, timpul (+atribut/complement circumstanțial de loc – arhaizant): *peretele despre răsărit, bunica despre tată, luna vine despre munte, pune o perdea despre soare, despre ziuă*
- b) referirea (+atribut):
Vorbea despre el
- c) relație (+complement de relație - arhaizant):
Despre partea închinării, însă, Doamne, să ne ierți
(Mihai Eminescu – Scrisoarea a III-a)

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

din

Exprimă în principal desprinderea din interior:

- a) materia (+atribut, nume predicativ sau (+complement circumstanțial instrumental):

casă din bârne, ciorapii sunt din mătase, casa e făcută din bârne

- b) originea, proveniența (+atribut, nume predicativ sau complement indirect):

Suntem din București

blondă din Moravia

Ce se naște din pisică, tot șoareci mănâncă

- c) locul unde se află un obiect sau momentul (+atribut):

oglindea din perete

căsătoria din 2008

- d) separarea, desprinderea din interiorul unei stări (+complement indirect - arhaizant):

Să-l întorcă din hotărârea sa

- e) desprinderea dintr-o cantitate:

Scade doi din cinci (+complement indirect):

- f) obiectul transformării (+complement indirect):

Face din noapte zi

- g) desprinderea din interiorul unui obiect / de un obiect (+complement circumstanțial de loc):

A ieșit din închisoare

Pasărea zboară din creangă-n creangă

- h) momentul, intervalul (+complement circumstanțial de timp, arhaizant):

Furnicile îl pișcau din somn pe împărat

- i) punctul de plecare în timp (+complement circumstanțial de timp):

Îmi plac fetele din copilărie

- j) cauza (+complement circumstanțial de cauză):
S-a îmbătat din neglijență
- k) modul (+complement circumstanțial de mod):
Îl cunoaște din vedere
- l) complementul superlativului:
cel mai mult din toate
- m) instrumentul (+complement circumstanțial instrumental):
Dă din urechi
- n) relația (+complement de relație – arhaizant):
Din vorbă nu te întrece nimeni
- o) intră în componența unor locuțiuni prepoziționale cu valoare locală (din susul, din sus de, de din vale de – arhaizant, regional) și cauzală (din cauza, din pricina, din cauză de etc.)
Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

dinspre

Exprimă în principal direcția cu referire la un punct inițial:

- a) situarea în direcția unui punct inițial (+atribut):
poteca dinspre codri
- b) linia de rudenie în raport cu un termen inițial (+atribut):
bunica dinspre mamă (mai actual decât ”despre mamă”)
- c) depărtarea din direcția unui punct inițial (+complement circumstanțial de loc):
Venea dinspre Moldova
- d) apropierea de un anumit moment (+complement circumstanțial de loc – arhaizant):
Adormi dinspre ziuă

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

dintre

Exprimă în principal desprinderea din interiorul unui spațiu situat între două sau mai multe obiecte:

- a) existența între două sau mai multe obiecte (+atribut):
casa dintre dealuri
- b) perioada intermediară între două momente cunoscute (+atribut):
noaptea dintre 3 și 4 august
- c) reciprocitatea (+atribut):
prietenia dintre ei
- d) partitivul (+atribut):
Dintre trei blonde, prefer bruneta
- e) locul (+complement circumstanțial de loc):
Pianul răsună dintre mese
- f) introduce complementul superlativului (+complement circumstanțial de mod)
cea mai guralivă dintre vecine

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

dintru

Exprimă în principal desprinderea din interiorul unui spațiu a al unui obiect:

- a) materia (+atribut sau nume predicativ):
ciubote dintr-o (piele de) vacă
- b) locul unde se află un obiect (+atribut):
praful dintr-o cameră
- c) momentul (+atribut):
o întâmplare dintr-o dimineață
- d) partitivul (+atribut):
Pricepe multe dint-ale vieții
- e) originea, proveniența (+atribut):
frați dintr-o mamă

- f) desprinderea din interiorul unei stări (+complement indirect):
Să-l întorcă dintr-această hotărâre a sa (arhaizant)
Se deșteaptă dintr-un vis
- g) desprinderea dintr-un obiect sau dintr-o cantitate (+complement indirect):
Au rămas numai iluziile dintr-însul (arhaizant)
Scade douăzeci dintr-o sută
- h) originea, proveniența (+complement indirect):
născut din mamă cehoaică
- i) obiectul transformării (+complement indirect):
Dintr-un cerșetor a ieșit un conte
- j) desprinderea din interiorul unui obiect sau de lângă un obiect (+complement circumstanțial de loc):
Veneau dintr-alte țări (arhaizant)
- k) direcția de unde se vine (+complement circumstanțial de loc):
Alergau dintr-acolo
- l) situarea unui obiect în interior (+complement circumstanțial de loc):
Îți scriu versuri dintr-a mea iubire (arhaizant, poetizant și determinat de antepunerea adjectivului posesiv)
- m) punctul de plecare în timp (+complement circumstanțial de timp - arhaizant):
Dintr-un timp a adormit
- n) cauza (+complement circumstanțial de cauză):
Dintr-o beție i-a ieșit numele de bătaș
- o) instrumentul (+complement circumstanțial instrumental):
Cânta dintr-un fluier
- p) materia / substanța (+complement circumstanțial instrumental):
cămașă făcută dintr-un material bun

q) în construcția unor locuțiuni adverbiale:

dintr-o dată

Observație: În numeroase situații funcționează alternanța din/dintru, cu următoarea schemă:

din + substantiv articulat cu articolul hotărât sau 0 vs. *Dintru / dintr-* + substantiv articulat cu articolul nehotărât

din casă vs. *dintr-o casă*

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

drept

Exprimă în principal apropierea de un obiect:

a) locul (+complementul circumstanțial de loc):

Au oprit drept la han

b) scopul (+complement circumstanțial de scop):

Accept această hârtie drept dovadă

c) +element predicativ suplimentar:

M-a recunoscut drept soțul ei

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

după

Exprimă în principal posterioritatea:

a) conformitatea (+atribut sau nume predicativ):

film după o nuvelă

Pictura este după un peisaj

b) relația (+atribut):

văr după mamă

c) scopul (+atribut):

umblatul după avansare

d) atașarea (+complement indirect – regional, arhaizant): *a mărita după cineva*

e) ținta (+complement indirect):

Mă topesc după ochii ei

- f) relația, referirea (+complement indirect):
Se înrudesce după tată
- g) situarea în spatele unui obiect (+complement circumstanțial de loc):
Fetița se ascunde după frigider
- h) posterioritatea în timp (+complement circumstanțial de timp):
După Jirka au mai intrat cinci flăcăi
- i) perioada după care se petrece o acțiune (+complement circumstanțial de timp):
După un răstimp, mi s-a făcut dor de ea
- j) succesiunea (+complement circumstanțial de timp):
Cucerea femeie după femeie
- k) cauza (+complement circumstanțial de cauză – cu nuanță temporală):
Pădurea mustea de apă după atâtea săptămâni de ploaie
- l) scopul (+complement de scop):
Umbla după agățat americance
- m) conformitatea (+complement circumstanțial de mod):
Autobuzul rătăcește după bunul plac al șoferului beat
- n) relația (+complement circumstanțial de relație):
După halul în care arată, cred că este însurat

Prepoziția *după* se construiește cu prepozițiile *de*, *pe*, *până*, formând prepozițiile compuse *de după*, *pe după*, *până după*. De asemenea, ea intră în alcătuirea locuțiunilor conjuncționale *după ce*, *după ce că*, *după cum*.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

fără

Exprimă în principal negarea asocierii (în opoziție cu prepoziția *cu*):

- a) caracterizarea prin posesie (+atribut sau nume predicativ):

- sat fără popă*
- b) caracterizarea prin conținut (+atribut sau nume predicativ):
pahar fără apă
- c) caracterizarea prin asociere (+atribut sau nume predicativ):
cafea fără lapte
- d) instrumentul (+atribut):
pescuitul fără undiță
- e) asocierea (+atribut):
traiul dulce fără nevastă
- f) modul - prin absență (+complement circumstanțial de mod):
cânt fără fluier
- g) instrumentul (+complement circumstanțial de mod):
Bat cuie fără ciocan și le scot fără clește
- h) asocierea – prin absență (+complement asociativ):
A plecat la restaurant fără bărbat
- i) excepția (întărită de adverbele *numai, cât* - arhaizant)
N-a găsit pe nimeni și nimic, fără numai un portofel plin cu franci elvețieni
- j) scăderea (leagă două numerale)
Cinci fără doi fac trei
- k) lipsa unei părți dintr-o cantitate, în expresii care exprimă orele
Era ora zece fără cinci minute

Prepoziția *fără* intră în copunere cu *de*, formând prepoziția compusă *fără de* (arhaizant). Cu prepozițiile *a* și *de a* formează locuțiunile prepoziționale *fără a* și *fără de a*, echivalente cu un gerunziu negativ: *fără a putea = neputând*. Acestor construcții prepoziționale le corespunde locuțiunea conjuncțională *fără (ca) să (fără să poată)*.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

în

Exprimă în principal interiorul unui spațiu sau al unui obiect:

- a) caracterizarea prin posesie (+atribut sau nume predicativ):
fusta în cute
- b) instrumentul / materia (+atribut sau nume predicativ):
schiță în cărbune
- c) calitatea (+atribut sau nume predicativ):
om în vârstă
- d) spațiul în interiorul căruia are loc o acțiune (+atribut):
o plimbare în Moravia
- e) momentul (+atribut):
o candelă în amurg
o cavalcadă în zori
- f) obiectul acțiunii denumite de substantiv (+atribut)
transformarea apei în gheață
- g) situarea acțiunii în interior (+complement indirect):
Se adânci în studiul listei de băuturi
- h) obiectul rezultat dintr-o transformare (+complement indirect):
M-a fluierat mascat în politician
- i) referirea (+complement indirect):
Greșeala constă în exagerare
- j) starea sau mișcarea în interiorul unui obiect sau al unui spațiu (+complement circumstanțial de loc):
Mă gândesc la ce cântam în berărie
- k) pătrunderea în interiorul unui obiect sau al unui spațiu (+complement circumstanțial de loc):
Se urcă în pod

- l) starea sau mișcarea la suprafața unui obiect sau a unui spațiu (+complement circumstanțial de loc):
Au poposit în câmpie
- m) ținta și limita unei acțiuni (în corelație cu *de, în, din* - +complement circumstanțial de loc):
Imaginea se răspândește, reflectată din oglindă în oglindă
- n) direcția (+complement circumstanțial de loc exprimat prin adverb):
Merg spre stânga
- o) interiorul unei perioade sau al unui proces (+complement circumstanțial de timp):
În acea zi era beat criță
- p) ocazia (+complement circumstanțial de timp):
Parlamentul a fost convocat în sesiune extraordinară, dar senatorii erau în Baleare
- q) cauza (+complement circumstanțial de cauză, cu nuanță modală):
În zgomotul acesta, se trezi și Jarmila
- r) interiorul unei stări (+complement circumstanțial de mod – mai mult în expresii):
Era într-un asemenea hal, încât nici nu mai știa ce băuse
A decis în cunoștință de cauză
- s) instrumentul (+complement circumstanțial instrumental):
ușă bătută în cuie
- t) materia (+complement circumstanțial instrumental):
paloș bătut în diamante
- u) relația
Era-n mijloc cât un butoi (arhaizant)

Prepoziția *în* intră în ompunerea prepozițiilor compuse *în contra, înspre*, și a locuțiunilor prepoziționale *în urma, în fața, în afară de, în susul, în privința* etc.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

înde

Exprimă reciprocitatea, dar este arhaizantă și regională:

Vorbeau înde ele

Intră în compoziția unor adverbe compuse: *îndeaproape, îndemână* etc.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

înspre

Exprimă în principal direcția și apropierea:

- a) starea pe loc sau mișcarea orientată în direcția unui punct (+complement circumstanțial de loc):

Mergea înspre sat

- b) apropierea de un anumit moment (+complement circumstanțial de timp):

Am ajuns înspre seară

- c) modul (+complement circumstanțial de mod):

Sănătatea lui merge înspre bine

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

între

Exprimă în principal interiorul unui spațiu situat între mai multe obiecte:

- a) locul (+atribut):

plimbare între stânci

- b) obiectul acțiunii denumite de substantiv (+atribut):

împărțirea câștigului între participanți

- c) relația sau adresarea reciprocă (+complement indirect):

Blondele comunică între ele

- d) partitivul (+complement indirect):

Între toți bucureștenii, numai Sile bea lichior de ouă

- e) starea sau mișcarea în interiorul unui spațiu situat între mai multe obiecte (+complement circumstanțial de loc):
Oftează cu sticla între degete
- f) pătrunderea în interiorul unui spațiu situat între mai multe obiecte (+complement circumstanțial de loc):
Pistolarul a ajuns între indieni
- g) intervalul în interiorul căruia se petrece o acțiune (+complement circumstanțial de timp):
Bea bere numai între 8 și 13
- h) complementul unui adjectiv și gradul superlativ relativ (+complement circumstanțial de mod – arhaizant și marcat stilistic):
cea mai frumoasă între guralive
- i) aproximația (în construcție cu numerale):
A bătut între opt și zece flăcăi bine dispuși

Prepoziția *între* stă la baza prepozițiilor compuse *diintre* și *printre*.
Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

întru

Exprimă în principal interiorul unui spațiu sau al unui obiect, dar și o relație de tip ”în numele”:

- a) direcția (+atribut adverbial):
drumul într-acolo
- b) referirea, relația (+atribut):
prieteni într-ale pescuitului
frați întru Hristos
- c) rezultatul unei transformări (+complement indirect):
Blonda s-a prefăcut într-o fată spirituală și plină de umor
- d) interiorul unui obiect sau al unui spațiu (+complement circumstanțial de loc):
Dansa într-o vinărie

- e) pătrunderea într-un spațiu nou (+complement circumstanțial de loc):
Intră într-o casă din turtă dulce
- f) direcția (+complement circumstanțial de loc):
Porniră într-acolo
- g) interiorul unei perioade sau a unui proces, ocazia (+complement circumstanțial de timp):
Într-o bună zi am învățat să fluier
Într-un moment de neatenție s-a măritat
- h) un moment viitor (+complement circumstanțial de timp):
De azi într-o lună pleci
- i) cauza (+complement circumstanțial de cauză):
Bea așa, într-un necaz / într-o doară (arhaizant)
- j) scopul (+complement de scop – arhaizant, cu coloratură stilistică):
Bea întru întâmpinarea regelui
- k) modul (+complement circumstanțial de mod):
O ținea într-o beție
- l) instrumental (+complement circumstanțial instrumental):
Se îmbracă într-o rochie făcută fâșii

Prepoziția *întru* ajută la formarea conjuncției *întrucât* și a locuțiunii conjuncționale *întru cât* (ușor arhaizante).

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

la

Exprimă în principal direcția, punctul de contact și referința:

- a) locul existenței (+atribut):
buze cu încovoieri la colțul gurii
- b) momentul acțiunii (+atribut):
deschiderea stagiunii la 1 octombrie
- c) instrumentul (+atribut):

cântatul la pian

- d) calitate (+atribut):
mers la pas
- e) ținta, direcția, scopul (+atribut):
îndemnuri la veselie
- f) destinația (+atribut):
fată la toate
- g) persoana sau ființa căreia îi este destinată sau i se atribuie acțiunea (+complement indirect prepozițional – astăzi profund arhaizant și incorect):
Îți vorbesc ca la un frate (azi: unui frate)
Le-am luat cărți la doi dintre ei (singura situație care, din lipsă de variante de înlocuire dativale, subzistă și astăzi în română)
- h) persoana, ființa sau obiectul căruia (căreia) i se atribuie acțiunea (+complement indirect prepozițional):
Visez la Martina
Ai contribuit la eșecul petrecerii
- i) distribuția (+complement indirect prepozițional exprimat prin numeral):
cinci la sută
- j) spațiul unde se află un obiect sau se petrece o acțiune (+complement circumstanțial de loc):
 tiu ce am la casa mea
- k) direcția și punctul de contact (+complement circumstanțial de loc):
Arată la peretele prăfuit (arhaizant – astăzi *spre perete*)
- l) direcția și suprafața de contact (+complement circumstanțial de loc):
Bețivii se așternură la pământ
- m) limita unei extensiuni în spațiu (în combinație cu *de*, *de la*, +complement circumstanțial de loc):
Părul îi ajunge (până) la călcâie

De la București la Ploiești bei zece beri

- n) distanța (+complement circumstanțial de loc):
La un pas de el văzu o sticlă plină
- o) data, ora, momentul zilei, vârsta (+complement circumstanțial de timp):
S-a întors de la berărie la 1 octombrie, la revărsatul zorilor
- p) momentul împlinirii unui termen (+complement circumstanțial de timp):
A intrat la facultate și la trei ani l-au scos doctor
- q) evenimentul, ocazia (+complement circumstanțial de timp):
La ieșirea din închisoare a făcut o beție de pomină
- r) momentul viitor (+complement circumstanțial de timp):
Te însori la toamnă și vezi tu
- s) periodicitatea (+complement circumstanțial de timp):
la ceas, o lingură (arhaizant, azi o lingură pe oră)
Se droghează la o dată la trei luni
- t) cauza (+complement circumstanțial de cauză, cu nuanță temporală, exprimând prilejul):
Tremurau la fiecare șoaptă
- u) scopul (+complement de scop – arhaizant, regional):
La ce ai venit?
A venit la băut
- v) modul (+complement circumstanțial de mod):
Caii merg la trap
- w) măsura (+complement circumstanțial de mod):
Poeziile lui se vând la kilogram
- x) instrumentul (+complement circumstanțial instrumental):
Coase la mașină

y) relația (+complement circumstanțial de relație):

Ne potrivim la statură și la caracter

z) cantitate enormă, în limbajul afectiv (+complement direct sau subiect)

□ *tii câtă pizza i-am dat? A mâncat la pizza cât n-a visat de când e.*

Prepoziția *la* intră în componența prepozițiilor compuse *de la, până la, pe la, de pe la, până pe la*.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

lângă

Exprimă în principal spațiul aflat în imediata vecinătate a unui obiect:

Locuiești lângă cazino.

Intră în alcătuirea prepozițiilor compuse *de lângă, pe lângă, de pe lângă, până (pe) lângă*.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

pe

Exprimă în principal situarea la suprafață:

a) starea sau mișcarea la suprafața unui obiect (+atribut):

dans pe sârmă

b) aproximația / imprecizia spațială (+atribut adverbial):

urcușul pe acolo

c) momentul marcat prin nota sa caracteristică (+atribut):

drumul pe viscol

d) perioada, durata (+atribut):

dragoste pe trei luni

e) distribuția (+atribut):

olimpiade școlare pe materii

f) opoziția, ostilitatea (+complement indirect):

Se îmbată ea și dă vina pe mine

- g) suprafața în sens figurat (+complement indirect – aspect figurat al circumstanțialului de loc):
Ce talente pe capul lui!
- h) obiectul unui schimb (+complement indirect – valoare apropiată de cea instrumentală):
A dat cînstea pe o sticlă de bere
- i) destinația (+complement indirect):
S-a pus pe băut
- j) starea sau mișcarea la suprafața unui obiect (+complement circumstanțial de loc):
Pe farfurie trona o mămăligă
- k) direcția cu atingerea unei suprafețe (+complement circumstanțial de loc):
Cade pe pat
- l) străbaterea / penetrarea figurată a unui obiect sau a unui spațiu (+complement circumstanțial de loc):
Fostul comunist privea pe fereastra Senatului
- m) aproximația, imprecizia (+complement circumstanțial de loc adverbial):
Honza se clatină pe afară
- n) perioada, durata (+complement circumstanțial de timp):
Pe o asemenea arșiță trebuie să evităm alcoolul (cu aspect causal)
Este angajat pe trei luni
- o) momentul aproximativ, neprecizat (+complement circumstanțial de timp substantival):
Ieșim pe seară
- p) distribuția (+complement circumstanțial de timp de obicei în combinație cu numerale):
Bea de patru ori pe zi
- q) cauza (+complement circumstanțial de cauză - arhaizant):

Un profesor era destituit pe spusele unui secretar de partid

- r) modul (+complement circumstanțial de mod – adesea formând locuțiuni adverbiale încetățenite):
Spune-i pe nume
O mângâie pe furiș
Dacă nu vrei bere, zi-o pe șleau!
- s) Conformitatea (+complement circumstanțial de mod – uneori formând locuțiuni prepoziționale):
A făcut pe cheful nevestei și a rămas lefter
Răspunsul a fost pe măsură
- t) măsura (+complement circumstanțial de mod):
I-au dat banii pe jumătate
- u) marca acuzativului personal – nume proprii (+complement direct):
L-am văzut pe Jirka
- v) marca acuzativului personal – nume comune (+complement direct):
Alenka nu-l ascultă pe soțul ei
- w) numeralul fracțional
trei pe patru
- x) proporția /disproporția într-o confruntare (+complement circumstanțial de loc cu aspect de complement indirect):
Au sărit trei pe unul

Prepoziția *pe* intră în componența unor prepoziții compuse ce precedă complemente circumstanțiale de loc și timp: *pe la, pe după, pe sub, pe după, pe lângă*, conferind ntregii construcții o nuanță de aproximație:

Cântă pe lângă cârciumă

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

pe la

Exprimă în principal locul sau momentul aproximativ, adesea fiind însoțită de adverbul *cam*:

- a) locul (+complement circumstanțial de loc):

Dansează pe la berării

b) timpul (+complement circumstanțial de timp):

S-a îmbătat pe la amiază / pe la ora trei

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

pe lângă

Exprimă în principal spațiul neprecis, situat în imediata apropiere a unui obiect sau un spațiu abstract personal sau instituțional:

a) spațiu abstract personal sau instituțional (+complement indirect):

Am intervenit pe lângă patron ca să n-o concedieze pe blondă

S-a protestat pe lângă ambasadă

b) spațiu imprecis concret, în apropierea imediată a unui obiect (+complement circumstanțial de loc):

Scandeașă lozinci pe lângă cinematograful

c) al doilea termen al unei comparații (+complement circumstanțial de mod):

Pe lângă cei trei amanți, (mai) avea (și) soț (adverbul *mai* și conjuncția *și* pot părea aici ca redundante).

d) cumularea (+complement circumstanțial cumulativ):

Pe lângă toate acestea, mai era și însurat

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

pentru

Exprimă în principal scopul, destinația:

a) destinația (+atribut sau nume predicativ):

halbă pentru bere

Butoiul este pentru vin

b) interesul, preocuparea (+atribut):

Grija pentru banii depunătorilor

c) persoana, ființa, acțiunea, obiectul cărora le este destinată sau li se atribuie o anumită acțiune (+complement indirect):

Cărțile le-am cumpărat pentru copii iar parfumul pentru Katka

Se arăta binevoitor pentru preocupările soției (ușor arhaizant – astăzi de recomandat *binevoitor față de*)

- d) persoana sau obiectul interesat de acțiune (+complement indirect):
A suferit multe pentru ea
- e) obiectul unui schimb (+complement indirect):
Dau un regat pentru un cal
- f) cauza (+complement circumstanțial de cauză):
Se impacientează pentru o soție necredincioasă / pentru lucruri de nimic
- g) scopul (+complement circumstanțial de scop):
Cânt pentru glorie
A chemat un inginer pentru măsurat
Trăiește pentru a dansa
- h) modul (+complement circumstanțial de mod – cu nuanță consecutivă, în construcție cu un infinitiv precedat de prepoziția *a* și adesea cu adverbul *prea*):
Este prea beat pentru a putea da explicații

Prepoziția *pentru* intră în componența locuțiunilor conunționale *pentru că*, *pentru ca (...)* și a locuțiunii conjuncționale și prepoziționale *pentru ce*. Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

peste

Exprimă în principal situarea unui obiect sau persoane la suprafață, deasupra altuia sau a altceva:

- a) depășirea (+atribut):
rezultate peste așteptări
- b) obiectul dominat (+complement indirect):
Domnește peste tot cartierul
(aspect figurat de complement circumstanțial de loc)
- c) atașarea (+complement indirect):
Mașina era să dea peste ciori

(aspect figurat de complement circumstanțial de loc)

- d) starea sau mișcarea deasupra sau la suprafața unui obiect (+complement circumstanțial de loc):
Peste apă se apleacă sălcii
- e) cantitatea enormă, nedeterminată (sens figurat):
Poartă decorații peste decorații
- f) străbaterea unei suprafețe (+complement circumstanțial de loc):
Mergea peste câmpie
- g) situarea dincolo de obiect (+complement circumstanțial de loc):
Marie chiuie peste drum de noi
- h) momentul viitor (+complement circumstanțial de timp):
Se trezește peste două ore
- i) perioada, intervalul (+complement circumstanțial de timp):
Peste zi e mahmur, peste noapte, beat.
- j) modul (+complement circumstanțial de mod, după adjective, mai ales în locuțiunile *peste măsură, peste puterile cuiva*):
Este peste măsură de naiv
- k) depășirea unei cantități aproximative (+numeral):
Îi delectau peste douăzeci de dansatoare

Prepoziția *pe* este parte componentă a prepozițiilor compuse *de peste, până peste*, care precedă complementele circumstanțiale de loc sau de timp. Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

până

Exprimă în principal limita extensiunii:

- a) limita de loc (+atribut):
Drumul până acolo este ușor
- b) limita de timp (+atribut):
Cititul până târziu devenise un obicei pentru el

- c) limita de loc (+complement circumstanțial de loc adverbial):
A făcut o oră până aici
- d) limita de timp (+complement circumstanțial de timp adverbial):
Până acum nu l-am prins că fură
- e) limita superioară (+numeral):
Erau până la 12 oameni cu toții.
- f) depășirea tuturor așteptărilor (+adverbele *chiar, și, chiar și*):
Aveau casă, mașină, până și piscină

Prepoziția *până* intră în alcătuirea prepozițiilor compuse *până către, până despre, până după, până în, până între, până la, până lângă, până pe, până peste, până spre, până sub*, a locuțiunilor adverbiale *până și, până chiar (și)* și a locuțiunilor conjuncționale *până ce, până să, până unde, până când, până când să*.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

prin

Exprimă în principal străbaterea unui spațiu sau a unui obiect:

- a) locul / spațiul străbătut (+atribut):
Îmbulzeala prin tramvai
- b) timpul / momentul relativ (+atribut):
Apariția prin 2005 a unui CD cu muzică din Moravia
- c) instrumentul (+atribut):
Propagandă prin afișe
- d) locul / spațiul străbătut (+complement circumstanțial de loc):
Mirosul de bere pătrunde prin ferestrele restaurantului
- e) interiorul nedeterminat precis (+complement circumstanțial de loc):
Cântă prin peșteră
- f) momentul aproximativ (+complement circumstanțial de timp):
S-a însurat prin anii 1980

- g) cauza (+complement circumstanțial de cauză):
Este sfioasă prin fire/temperament
- h) modul (+complement circumstanțial de mod, cu aspect local):
O vede prin vis pe Taťana Kuchářová (ușor arhaizant)
- i) instrumentul (+complement circumstanțial instrumental, cu pronunțat aspect modal):
Își răzbună jignirea prin lovituri de pumn
Începe prin a sorbi o cupă de șampanie

Prepoziția *prin* este parte a locuțiunii prepoziționale *de prin*.
Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

printre

Exprimă în principal străbaterea unui spațiu situat între mai multe obiecte:

- a) locul existenței (+atribut):
drumuri între livezi
- b) spațiul situat între mai multe obiecte (+complement circumstanțial de loc):
Se clatină printre dansatori
- c) modul (+complement circumstanțial de mod, cu aspect temporal, mai ales în expresii):
Înghițea printre sughițuri
Printre picături, trebuie să termin lucrarea

Prepoziția *printre* este parte componentă a prepoziției compuse *de printre*, care exprimă punctul de plecare din spațiul situat între mai multe obiecte.
Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

printru

Prepoziție cu aspect arhaizant, care, în această formă, practic nu se mai utilizează în limba română. În schimb, este foarte utilizată în forme compuse cu articolul nehotărât la singular, exprimând străbaterea unui spațiu / obiect individualizat, singular:

a) obiectul străbătut (+complement circumstanțial de loc):

Razele pătrund prin fereastră

b) modul, instrumentul (+complement circumstanțial de mod cu aspect instrumental sau cauzal):

Mi-a răspuns printr-o înclinare a capului

Există compozitori vestiți printr-o singură operă

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

spre

Exprimă în principal direcția și apropierea:

a) urmarea / consecința (+nume predicativ):

Nu întotdeauna binevoitorii ne sunt spre folos (arhaizant)

b) locul situat în direcția unui punct (+atribut):

cărarea spre izvor

c) apropierea de un anumit moment (+atribut):

noaptea spre 15 august

d) mișcarea sau starea pe loc în direcția unui punct (+complement circumstanțial de loc):

alerga spre Dunăre

încetini spre inima orașului

e) apropierea de un anumit moment (+complement circumstanțial de timp):

Spre zori a început să plouă

f) scopul (+complement circumstanțial de scop, exprimat prin substantiv sau verb la infinitiv):

Bijuteria era pusă acolo spre păstrare (cu substantiv)

Îți cer un semn spre a nu te uita (cu infinitiv)

g) modul cu nuanță consecutivă (+complement circumstanțial de mod cu aspect consecutiv):

Balerina a plecat spre marele regret al senatorului

Unele componente circumstanțiale finale construite cu prepoziția *spre* formează expresii care au și valoare de complement de mod: *spre pildă, spre exemplu* (= de pildă, de exemplu).

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

sub

Exprimă în principal spațiul situat dedesubtul unui obiect:

- a) nivelul / calitatea inferioare, sens figurat (+nume predicativ sau atribut):

*Lucrarea lui e sub orice critică
rezultate sub așteptări*

- b) starea sau mișcarea în spațiul situat dedesubtul unui obiect (+complement circumstanțial de loc):

Dansau sub nucul bătrân

- c) pătrunderea în spațiul situat dedesubtul unui obiect (+complement circumstanțial de loc):

Alenka sări sub canapea

- d) epoca definită prin conducere (+complement circumstanțial de timp):

Moldova sub □tefan cel Mare era întinsă și bogată.

- e) cauza (+complement circumstanțial de cauză cu nuanță locală):

Pământul se surpa sub presiunea pietrelor

- f) modul (+complement circumstanțial de mod):

Am cumpărat vitamina C sub formă de pastile

Uneori, circumstanțialul de mod construit cu prepoziția *sub* apare ca o exprimare figurată a unui circumstanțial de loc:

Cartea lui Mircea Dinescu se vindea pe sub mână.

- g) inferioritatea numerică (+numeral):

Are sub 50 de kg

Prepoziția *sub* intră în alcătuirea prepozițiilor compuse *de sub, pe sub, până sub*.

Poate preceda, în general, substantive nearticulate.

0.2 Despre articol

0.2.1

În limba română, articolul este partea de vorbire care se declină și însoțește substantivul, având rolul de a arăta în ce măsură obiectul denumit prin substantivul respectiv este cunoscut vorbitorilor sau individualizat de către aceștia. Articolul este un instrument gramatical, nu are sens lexical propriu. După gradul de individualizare pe care-l exprimă, articolul poate fi **hotărât** sau **nehotărât**. Forma narticulată a substantivului (*femeie*) nu dă nici o indicație cu privire la identificarea obiectului denumit, la gradul de cunoaștere a lui de către vorbitori. În schimb, forma articulată prezintă substantivul în raport cu gradul de cunoaștere a acestuia de către vorbitori: cu articolul nehotărât (*o femeie*), un grad redus de cunoaștere, cu articolul hotărât (*femeia*) un grad mai înalt de cunoaștere.

0.2.2

Articolul hotărât se împarte în următoarele subgrupe: **articolul hotărât propriu-zis**, **articolul posesiv-genitival** și **articolul demonstrativ-adjectival**. Pentru scopurile acestei lucrări, ne va interesa numai articolul hotărât propriu-zis.

Din punct de vedere al poziției față de cuvânt, articolele sunt **enclitice** sau **proclitice**. Articolul hotărât (propriu-zis) enclitic s-a sudat în limba română cu substantivul pe care-l însoțește, încetând a mai fi un cuvânt de sine stătător.

Articolele au forme deosebite pentru genul masculin (singular și plural) și feminin (singular și plural). Substantivele de genul neutru se articulează la singular precum cele masculine și la plural după cele feminine.

0.2.3

Articolul hotărât propriu-zis are rolul de a arăta că obiectul pe lângă al cărui nume se află este cunoscut vorbitorilor.

Articolul hotărât propriu-zis are următoarele forme:

	MASCULIN		FEMININ	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N., A.	-l, -le, -a	-i	-a	-le
G., D.	-lui, -(e)i, -lui	-lor	-i	-lor
V.	-le	-lor	-	-lor

Articolul hotărât însoțește substantivul și alte cuvinte care pot avea valoare substantivală (adjectiv, pronume, numeral – *copilul, frumosul copil, ambii*) sau pot fi substantivizate (adverb, pronume etc. – v. *binele, eul*).

Adjectivul primește articolul numai când se află înaintea substantivului pe care-l determină (și atunci, cu anumite excepții); dar articolul aparține substantivului, care l-ar primi el, dacă nu ar avea înaintea sa un adjectiv. Atașat unui adjectiv fără funcție de determinant, articolul substantivizează adjectivul.

Se articulează cu articol hotărât orice substantiv care denumește un obiect cunoscut vorbitorilor: fie că substantivul a mai fost menționat în cursul comunicării sau este precis determinat în momentul introducerii lui în conversație, fie pentru că obiectul respectiv este considerat ca general cunoscut, fiind unic și foarte familiar vorbitorilor.

0.2.4

În general, modurile de a introduce în comunicare un substantiv articulat cu articolul hotărât sunt următoarele:

a) Introducere directă: Substantivul articulat cu articolul hotărât enclitic a figurat în comunicare în formă nearticulată sau cu un articol nehotărât:

Am o capră și capra îmi face probleme.

Tot ca o introducere directă se poate considera și cazul în care substantivul nu a fost menționat anterior, dar dar obiectul pe care îl denumește li se înfățișează vorbitorilor sub formă senzorială:

Cine-i balerina?

poate întreba cineva care vizionează un spectacol la operă pe unul dintre vecinii de rând.

b) Introducere indirectă: Numele articulat al obiectului este introdus în comunicare prin intermediul unui alt nume cu care are o legătură:

*Am sponsorizat **echipa** pentru ca **jucătorii** să câștige toate meciurile.*

O altă formă de introducere indirectă este menționarea unui substantiv despre care este de așteptat să apară în contextul respectiv:

Ne-a primit cu brațele deschise și au urmat felicitările.

c) Obiectul denumit de substantivul articulat le este atât de cunoscut vorbitorilor, încât nu e necesar să mai fie semnalat prin ceva:

*Apartamentul este mare iar **sufrageria** este plasată exact la mijloc.*

(Este evident că fiecare apartament are o – singură - sufragerie care este binecunoscută locatarilor și oaspeților.) În principiu, cu cât numărul de vorbitori e mai mare, cu atât numărul obiectelor cunoscute, deci articulele cu articolul hotărât, este mai mic. Numele părților și organelor corpului, precum și numele unor stări sau acțiuni caracteristice, sunt presupuse cunoscute și precis individualizate, de aceea ele apar, în anumite situații, articulate:

*Îl doare **stomacul**,*

*L-a apucat **râsul** în sediul guvernului etc.*

În acest tip de relație intră și articolul generic, care arată genul sau specia

*(**Lupul** își schimbă părul),*

articularea unor substantive care denumesc obiecte unice

*(**Președintele** apare, **soarele** răsare),*

precum și numele de rudenie care sunt folosite și ca formule de adresare
*(**Mama** îl bate pe **tata**, dar **bunicul** pe **bunica** niciodată, în timp ce **mătușa** și **unchiul**, care la început nu s-au iubit, se iubesc acum ca la început).*

De la această ultimă situație trebuie exceptate substantivele *frate, soră, cumnat, cumnată, socru, soacră*.

0.2.5

În principiu, atributele nu schimbă punctul de vedere al vorbitorului în privința a ceea ce consideră cunoscut sau necunoscut pentru interlocutor. Cuvintele însoțite de determinări gamaticale pot fi articulate sau nearticulate, decisiv este contextul mai larg:

pasăre de fier x pasărea de fier,
casa mea x am o casă a mea.

Substantivele urmate de adjective posesive sunt articulate enclitic: *nevasta mea, iubita lui*. În schimb, articolul nu apare dacă articolul posesiv este conjunct: *nevastă-mea, soră-sa* etc. Această situație se întâlnește numai la numele anumitor grade de rudenie și la câteva substantive vechi care exprimă relații sociale constante: *stăpână-sa, vecină-mea*. Substantivul împreună cu adjectivul posesiv conjunct sunt resimțite ca un singur cuvânt, se pronunță și, în cazuri individuale, chiar se declină împreună (*cartea fiică-sii* – în schimb, *spune-i lui frate-meu*). În orice caz, aceste situații sunt considerate astăzi un aspect arhaic sau neîngrijit al limbii. Un caz aparte este așa-zisul dativ posesiv, care astăzi sună nu numai arhaic, ci și solemn-desuet:

Nevasta-ți frumoasă nu prea stă pe-acasă.

0.2.6

Adjectivele se articulează cu articolul hotărât numai când precedă substantivul pe care-l însoțesc în propoziție și când substantivul respectiv este individualizat:

frumoasa cehoaică x frumoasă cehoaică

atunci când nu intervine ideea de determinare hotărâtă sau individualizare. Dacă un adjectiv cu înțeles hotărât este precedat de mai multe adjective, acestea se articulează toate:

viteazul, mândrul și istețul ministru.

În schimb, dacă adjectivele antepuse au rol de atribut izolat, substantivul primește articolul:

Timidă și temătoare, moravanca intră la examenul de limba română.

Adjectivul *tot* prezent pe lângă un substantiv (fie înaintea acestuia, fie după el) nu se articulează niciodată:

*tot poporul, toată lumea, toate deputatele
Pe bărci e-așezat lucrul tot.*

Singurul numeral care se articulează (*întotdeauna*) este ambii:

ambii tâlhari.

În schimb, adjectivul *întreg* antepus substantivului poate primi articolul sau îl poate ceda substantivului:

întreg soborul x soborul întreg.

Adjectivele *asemenea, așa, atare*, precum și adjectivele pronominale *care, fiecare, orice, același, alt* apar numai înaintea unor substantive nearticulate:

asemenea oameni, fiecare copil, alte cărți.

În cazuri excepționale, dacă sunt plasate după substantiv, unele dintre aceste determinante pot prelua articolul hotărât:

grupul parlametar al minorităților altele decât cea maghiară și germană.

O situație deosebită este și aceea când adjectivul *asemenea* desemnează o noțiune definită în geometrie:

Triunghiurile asemenea au unghiurile congruente.

Adjectivele demonstrative *acest, acel, celălalt* pot preceda numai substantive nearticulate, în schimb primesc întotdeauna articolul atunci când sunt situate după substantive:

acest deținut x deținutul acesta.

0.2.7

Numele proprii de persoană circulă unele în formă articulată, altele nearticulată. În general, numele proprii feminine: *Maria, Ioana, Ileana*. Numele proprii masculine se prezintă, în general, nearticulate: *Ion, Gheorghe, Vasile, Păcală*. În schimb, numele de familie se prezintă, în mare parte, în formă articulată: *Ionescu, Oroveanu, Panțâru*.

0.2.8

Toponimele pot, la rândul lor, să apară în formă articulată sau nearticulată. Toponimele feminine sunt, în majoritatea cazurilor, articulate: *Timișoara, Bistrița, Moldova, Cehia, Moravia*. Excepții constituie numele feminine de origine slavă veche din sud (bulgară): *Târgoviște, Grădiște*. Toponimele masculine sau neutre sunt, în majoritatea cazurilor, articulate: *Cluj, Brașov, Olt, Mureș, Bicăz*. O atenție deosebită merită toponimele sub formă plurală, care, adesea, sunt considerate și se declină în mod abuziv ca substantive masculine la singular: *Bucureștii x Bucureștiul, Galații x Galațiul* etc. În anumite condiții, toponimele se pot declina sau pierde/primi articolul în cursul utilizării

superba Moravie, Noua Anglie,

respectiv *Bacăul zilelor noastre*

- așadar, când primesc un determinativ - sau

Brașovul s-a schimbat mult
Îmi place Romanul

– așadar, când îndeplinesc în propoziție de exemplu funcții de subiect sau complement direct).

Unele toponime conțin atribute și, de aceea, apar întotdeauna articulate: *Filipeștii de Pădure, Oborul Nou*.

Cele mai multe nume proprii de genul feminin precedate de prepoziții care cer acuzativul apar articulate:

Merg la Maria
Înot în Bistrița.

Există însă unele care apar și nearticulate (în special acelea care formează nominativul în –e sau –ea sau au forme de plural al unor substantive feminine cu aceste terminații la nominativ):

*Pescuiesc în Dunăre
A plecat în sus pe Vede
Locuim în Vâlcele.*

0.2.9

Cu privire la poziția articolului hotărât, trebuie să menționăm că, deși se găsește, în general, la sfârșitul cuvântului, există împrejurări în care articolul hotărât stă înaintea substantivului în dativ sau genitiv:

a) Când însoțește un nume propriu de persoană, masculin:

*halba lui Popescu
Mă adaptez lui Bobek și cânt în compartiment.*

Situația este similară dacă numele propriu este precedat de un substantiv ce desemnează un grad de rudenie foarte apropiată sau un anumit mod de adresare: *moș, bade, tată, mamă, nene* etc.

*Copiii i-au spus lui Tata Petre că le e foame.
Vine pe prund Gheorghe al lui Coadălungă.*

Limba veche cunoștea forme de atașare a articolului la sfârșitul numelor proprii în genitiv sau dativ:

Să-mi dea și mie o decorație, ca Bârsăscului (Ion Luca Caragiale, Un pedagog de școală nouă, în Caragiale: Momente și schițe, București, Cartea Românească, 1962)
Rediul Aldei (toponim)

b) Când însoțește substantive masculine care denumesc rudenia: *tată, frate, unchi, văr, bădie, moș, nene* etc. Există mai multe situații:

- când astfel de substantive sunt urmate de un adjectiv posesiv împreună cu care alcătuiesc o unitate sintactică, articolul stă înaintea formulei:

(al, a) lui unchiu-tău, (al, a) lui frate-său

- aceeași situație o are și substantivul *tată* în compusele *tata-mare* și

tata-bătrân: (*al, a*) *lui tata-mare*

- adoptându-se procedeul de la numele proprii, s-a ajuns și la

(*al, a*) *lui tata*, (*al, a*) *lui nenea*, (*al, a*) *lui bădia*

Oricum, forma *al lui tata* este neliterară iar în româna contemporană forme de tip *al lui bădia* tind să fie înlocuite cu genitivul sau dativul literar (*al, a*) *bădiei*.

c) Articolul hotărât se pune și înaintea numelor proprii feminine dacă sunt derivate cu sufix masculin (*cartea lui Catrinel*) sau au o formă care nu permite postpunerea articolului, precum în cazul numelor de origine străină (*al, a*) *lui Carmen*, (*al, a*) *lui Jeni* etc.

0.3 Articularea substantivelor precedate de prepoziții (Aspecte general acceptate)

0.3.1

Ne apropiem, încetul cu încetul, de ceea ce constituie nucleul, subiectul principal al rândurilor de față: relațiile dintre articolele substantivelor precedate de prepoziții și prepozițiile respective. Așa cum am menționat de la bun început, acest subiect nu a fost tratat pământ totalitate de către filologii români, astfel încât regulile care există sunt parțiale și nu acoperă nici pe departe toate cazurile ce pot apărea în practica zilnică a limbii.

0.3.2

Schema cea mai elementară de reguli care poate fi aplicată limbii române - și care, trebuie spus, este, în ciuda numeroaselor sale imperfecțiuni și inexactități, aplicabilă în mai mult de 80% dintre cazuri, este următoarea:

0.3.2.1

A) Prepozițiile care cer dativul sau genitivul pot preceda atât substantive (sau substitute) articulate cu articolul hotărât propriu-zis, cât și substantive (sau substitute) precedate de articolul nehotărât, dar niciodată cu substantive nearticulate:

Am reușit grație străinului x grație unui străin, în nici un caz "grație străin".

Cartea a fost găsită asupra studentului x asupra unui student, în nici un caz "asupra student".

Observație: Prepoziția *contra*, care, în general, cere genitivul, poate, în anumite situații, să precedă și substantive **nearticulate** în **acuzativ**:

Biletele se eliberează contra cost

0.3.2.2

B) Prepozițiile care cer acuzativul precedă, în general, substantive sau substitute nearticulate sau articulate cu articolul nehotărât:

Stau pe scaun x pe un scaun.

Excepții:

a) Când substantivul are o determinare atributivă (oricum, chiar și atunci, de cele mai multe ori se aplică regula generală a articulării, după cum obiectul denumit de substantiv e cunoscut sau nu vorbitorilor):

Lucrez la masă x la masa de lemn x la masă de lemn.

b) Prepoziția compusă *de-a*:

jocul de-a hoții și vardiștii

c) Prepoziția *cu* poate fi urmată și de substantive articulate cu articolul hotărât, și precedate de articolul nehotărât, și nearticulate:

Te joci cu principiile x cu niște principii x cu principii.

A venit la petrecere cu o blondă x cu blonda ("cu blondă" sună artificial).

Petrecere cu băieți x cu băieții x cu niște băieți

Femeia cu pălărie x cu o pălărie x cu pălăria

În construcțiile cu prepoziția *cu* se poate constata o oarecare dependență între sensul construcției prepoziționale și articularea substantivului; de regulă, unei anumite funcții sintactice îi corepsunde un anumit tratament:

i) Complement circumstanțial de timp înseamnă, în general, formă articulată:

odată cu apusul

Se culcă odată cu găinile

ii) Complementul asociativ implică, de asemenea, în general, forma articulată, dar cu mai puțină strictețe decât la punctul anterior:

Vine de la restaurant cu amicii de gât.

Există însă și alte situații:

Femeia intră în fierărie cu un copil x cu copilul de mână.

Ambele forme sunt posibile, dar în nici un caz

”intră cu copil de mână”,

adică substantivul *copil* precedat de prepoziția *cu*, dar fără nici un articol.

Un alt context semantic permite însă și această formă:

E femeie cu copil, nu o puștoaică de liceu.

iii) Complementul instrumental implică și el, în general, forma articulată:

Sculptura e lucrată cu dalta.

Există foarte rar și forma arhaică nearticulată:

Bușteanul nu putea să reziste, e tăiat cu ferăstrău.

În schimb, forma cu articolul nehotărât este destul de frecventă:

L-au crestat cu un cuțit.

iv) Atributul admite ambele situații:

Omul cu ochelarii x omul cu ochelari

Este, desigur, cât se poate de firească forma cu articol nehotărât:

individul cu un sacou

v) La fel, complementul circumstanțial de mod admite articolul hotărât și forma nearticulată, nu însă și articolul nehotărât:

Bea Becherovka cu litrul

Risipește banii cu miile

vs.

Așteptăm cu nerăbdare

Privește cu nepăsare.

Observație: În combinație cu conjuncția *și, cu* alcătuiește forma compozită *și cu*, având valoare de conjuncție. Ea poate uni substantive articulate cu articol hotărât sau nehotărât, dar foarte rar, în situații cu totul speciale, nearticulate:

Băiatul și cu fetița x Un băiat și cu o fetiță se antrenează la judo.

Dar (foarte rar, interpretat mai degrabă ca titlu de tablou, de film sau de piesă de teatru), în combinație mai degrabă cu gerunziul sau cu un atribut situațional descriptiv:

Băiat (și) cu fetiță antrenându-se x în cursul antrenamentului la judo

d) Prepozițiile *ca și precum* pot fi urmate și de substantive articulate cu articolul hotărât, și precedate de articolul nehotărât, și nearticulate:

S-au bătut ca zmeii x ca niște zmei (forma "*s-au luptat ca zmei*" nu intră în discuție, nefiind proprie limbii române în acest context; în schimb, ea sună firesc în sensul "*s-au luptat în calitate de zmei/de partea zmeilor*" – v. *a vorbit ca un român x a vorbit ca românul* vs. "*a vorbit ca (în calitate de) român*").

Similar:

S-a comportat precum sălbaticul x precum un sălbatic (în nici un caz "*precum sălbatic*").

e) Asimilându-se cu numele proprii, unele substantive care denumesc grade de rudenie pot rămâne la forma articulată și atunci când sunt precedate de prepoziții care cer cazul acuzativ, cu condiția ca rudenia să se refere direct la persoana vorbitoului:

Pepiček l-a bătut la poker pe bunicul (bunicul celui care vorbește, nu bunicul lui Pepiček), dar:

Căutând genealogia lui Tonda, i-am pe părinți, însă nu și pe frați. (ai lui Tonda, nu ai vorbitorului, motiv din care substantivele *părinți și frați* apar în forma nearticulată).

De asemenea, când aceste denumiri nu se referă la individ, ci la specie, de exemplu caracterizând/o printr/o anumită însușire, ele apar nearticulate:

*înțelepciune de bunic,
dragoste de mamă.*

f) Se pot articula după orice prepoziție substantivele ce desemnează nume de ființe considerate unice și asimilate cu cele proprii: *crai, împărat, monarh, rege, domn, domnitor, papă, voievod, pașă, zmeu* etc.

Merg cu jalba la împăratul.

Eu intru și la papa.

Oricum, această situație privește, o dată în plus, un aspect oarecum arhaic al limbii, în care respectivele personaje aveau o individualitate și o însemnătate mai pronunțată decât astăzi. În limba română contemporană câștigă teren tot mai mult formele complementare, nearticulate, având în vedere "democratizarea" generale a gândirii și a vorbirii și "laicizarea" acestui gen de personaje considerate cândva sacrosancte:

Îl caricaturizez pe împărat.

L-a îmbătat pe domnitor.

g) Alte substantive precedate de prepoziție pot apărea articulate dacă în momentul vorbirii aduc în minte reprezentarea unei anumite persoane cunoscute de toți cei care participă la conversație:

Vin cu tine, ca sa-l mai pocnesc pe măgarul.

La fel ca la punctul f), este vorba despre un aspect mai degrabă arhaic al limbii.

h) Observație: Un aspect foarte interesant al limbii române constă în faptul că, deși articolul hotărât are caracter enclitic, în anumite situații prepoziția care precedă substantivul poate prelua o parte dintre funcțiile articolului, deși substantivul (sau substitutul acestuia) este nearticulat. Lucrurile sunt cu atât mai complicate, cu cât contextul ar trebui, după regulile de definiție a articolului hotărât, să impună tocmai prezența acestuia, ceea ce nu se întâmplă.

Să imaginăm următorul context:

Aceasta este o masă. Masa este a mea. Pe masă (cea deja cunoscută, specificată și introdusă anterior în conversație) se află o sticlă cu votcă.

Așadar, deși se știe precis despre ce masă se discută, substantivul respectiv apare în formă **nearticulată**, dar este precedat de prepoziția *pe*. În această situație, prezența prepoziției este aceea care substituie necesarul de determinare a substantivului respectiv.

Iată alte câteva exemple:

Mi-e frig, să intrăm în casă.

Interlocutorii știu despre ce casă este vorba, o cunosc sau o văd amândoi, în orice caz, o individualizează. Prezența prepoziției *în* suplinește rolul articolului hotărât care aici lipsește.

Să discutăm despre lecție (o știm amândoi)

Să trecem peste pod (îl vedem sau îl cunoaștem amândoi)

etc.

Prezența unui determinativ anulează acest straniu privilegiu al prepozițiilor, întrucât substantivele însoțite de atribut își recapătă dreptul de a fi articulate:

Să intrăm în casa mea

Să discutăm despre lecția nouă etc.

Așadar, acestea sunt regulile cel mai des invocate și aplicate cu privire la relația dintre caracterul articulat sau nearticulat al substantivului precedat de prepoziții care cer acuzativul. În paragraful următor, vom încerca să le "rafinăm" puțin, aducând în discuție cazuri mai rar abordate, dar, sperăm, cu atât mai interesante.

0.4 Puncte de vedere și reacții

0.4.1. Leontin Ghergariu

O primă încercare de a rafina regulile de bază enunțate la paragraful anterior, pe care o vom prezenta aici, este a lui GHERGARIU (v. Bibliografie). Vom prezenta succint argumentele aduse de el, exemplele pe care le aduce în sprijinul teoriilor sale și punctul nostru de vedere.

0.4.1.1.

Un prim exemplu invocat de Ghergariu este:

*Miroase/adormitoare văzduhul îl îngreun
Căci vântul adunat-a de flori de tei troiene*
(Eminescu, O. I. 17)

După Ghergariu, *troiene de flori* e determinat de atributul *de tei*, ceea ce dă substantivului *flori* un sens hotărât, dar substantivul apare nearticulat. Mărturisim că această argumentație nu ne convinge: oricât de multe determinative l-ar urma, un substantiv poate rămâne cu un sens nehotărât. Nu este vorba despre niște flori de tei ”anumite”, ”cunoscute”, menționate anterior sau cea de genul acesta, ci despre niște flori de tei ”oarecare”, pomenite numai prin caracteristica de a fi *flori de tei* (și nu de salcâm, de exemplu), dar neindividualizate nicicum în at mod.

Același raționament ne apare ca valabil și în exemplele următoare, invocate de Ghergariu:

Pavel făcu o păreche de ciubote de iuft vărului meu Ioan
(Creangă, A. 103)

...pornea cu mireasa în oraș după târguieli de nuntă
(Brăescu, C. D. 98)

În schimb, în exemplul

□ *tii tu, mândro, ce ți-am spus*

La cules de cucuruz?

(pop.)

substantivul nearticulat *cucuruz*, precedat de prepoziția *la*, apare, într-adevăr, cu un grad de determinare superior în raport cu celelalte exemple invocate, dar aceasta nu datorită prezenței prepoziției, ci prin realitatea că activitatea meționată, culesul de cucuruz, le este cunoscută ambilor interlocutori și individualizată prin însăși caracterul său unic în cursul unui an, dar și prin asociațiile afectiv-subiective pe care le determină în memoria autorului / declamatorului popular.

De asemenea, Ghergariu privește ca inconsistentă diferențierea propusă de Iorgu Iordan, conform căreia articularea substantivelor după prepoziția *cu* se motivează prin următoarele:

Substantivul articulat desemnează în astfel de cazuri obiecte obișnuite sau familiare autorului, deci, într-un anumit sens, cunoscute (și nu numai lui).

(Limba română contemporană, București, 1954, p. 345)

Ghergariu nu găsește această explicație ca mulțumitoare și nu află nici o diferență între *mă încălț cu bocanci* și *mă încălț cu bocancii*, considerând că forma articulată nu arată un obiect mai obișnuit sau mai familiar vorbitorului și deci mai cunoscut. Și această afirmație ne pare hazardată: este destul de evident că, spunând *mă încălț cu bocancii*, mă refer la niște obiecte de încălțăminte mai familiare și mai cunoscute atât mie, cât și interlocutorului (bocancii mei, pe care, eventual, și el îi cunoaște, cu care m-a văzut încălțat etc.), decât atunci când spun *mă încălț cu bocanci*, ceea ce exprimă mai degrabă **cu ce anume** mă încălț, nu cu care bocanci, subliniind diferența față de *mă încălț cu sandale*, de exemplu. Altfel spus, accentul sintactic, argumentat de mai familiara cunoaștere a obiectelor în cauză, cade în primul caz pe articolul hotărât (*bocancii*), iar în al doilea, argumentat de preocuparea principală a vorbitorului cu privire la genul de încălțăminte și nu la cât de bine îi este cunoscută, pe verb: *încalț*.

Observație: Nu susținem că teza lui Iordan ar epuiza toate situațiile și ar reprezenta un criteriu absolut pentru a deosebi cazurile când substantivul precedat de prepoziția *cu* se articulează și când nu. Dar, în orice caz, greutatea ei este mai mare ecât aceea pe care i-o atribuie Ghergariu.

Deși discutabilă, paradoxal, tocmai la nivelul tezelor pe care le contrazice pentru a se autoargumenta (așa cum am arătat mai sus), teoria lui Ghergariu,

așa cum o vom expune mai jos, este în mod real consistentă și înnoitoare, în special la nivelul generalizării, detalierii și rafinării mai sus expusei relații deosebit de complexe între apariția articolului și funcția sintactică a unui substantiv precedat de prepoziție (autorul se referă în principal la prepoziția *cu*). El pleacă de la premisa că la cercetarea articulării substantivelor precedate de prepoziție trebuie avut în vedere nu numai elementul formal, adică acela că articularea sau nearticularea sunt impuse de determinarea substantivului de atribut sau de faptul că obiectul desemnat e cunoscut sau nu vorbitorului, ci și elementul funcțional, cel sintactic al substantivului determinat, precum și al determinantului.

Astfel, în exemplele

Se bate miezul nopții în clopotul de aramă
(Eminescu, O. I. 203)

și

Mulțimea se tălăzui în strigăte de aprobare

articularea substantivului precedat de prepoziția *în* în primul exemplu și nearticularea lui în cel de-al doilea sunt determinate atât de funcția sintactică a substantivului precedat de prepoziție (complement circumstanțial de loc în primul caz, de mod într-al doilea), cât și de aceea a determinantului (atribut prepozițional indicând materia sau materialul în primul exemplu și tipul - ce fel de strigăte – într-al doilea).

Sintetizând, Ghergariu analizează separat:

- A) articularea substantivului precedat de prepoziție și neînsoțit de atribut
- B) articularea substantivului precedat de prepoziție și însoțit de atribut
- C) articularea substantivului precedat de prepoziție și însoțit de mai multe atribute.

0.4.1.2.

Când substantivul e precedat de prepoziție, stă în acuzativ și nu e însoțit de atribut, el apare de obicei nearticulat. Ca excepții, autorul menționează următoarele:

0.4.1.2.1.

a) Numele proprii de gen feminin (de fapt, el aduce ca argumente numai toponime de gen feminin):

*Am căzut în Ozana
Un refugiat din Polonia*

Mai mult, Ghergariu omite toponimele de gen feminin terminate în *-e* sau în *-ea* (v. paragraful anterior).

b) Substantivele care desemnează grade de rudenie (*mamă, tată, moș, babă, nene* etc.)

Aici, pe bună dreptate, autorul aduce în plus față de teoria ”generală” de la paragraful anterior observația justă că, atunci când substantivele acestea îndeplinesc funcție de atribut, ele sunt nearticulate:

*Drăcoaica de babă
Un hâtru de moș*

Dar, din nou, în mod inexplicabil, sunt omise situații de genul

*Dragoste de mamă
Înțelepciune de bunic,*

și acestea menționate și analizate de noi la 0.3

c) Substantive care denumesc ființe considerate ”unice” (*rege, împărat, papă, popă, crai* etc.) și identificate substantivelor proprii. Din nou, Ghergariu completează și nuanțează: dacă asemenea substantie arată funcția îndeplinită de anumite persoane și nu pe deținătorul acestei funcții, atunci apar nearticulate, chiar dacă sunt complemente. Exemple:

*Tu ești vrednic **de împărat**
(Creangă, II, 126)
Neam cu neam urmându-și zborul și **sultan după sultan**
(Eminescu, O. I. 144)
*De zmeu nu mă tem, nici de popă.**

Îndeplinind funcția de atribut, aceste substantive apar tot nearticulate:

*Calul fiului **de crai** începu a sări în două picioare
(Creangă, II, 128)
Domnitorul României luă titlul **de rege***

(TDRG)

d) Substantive care denumesc o ființă unică, individualizată în mod lipsit de echivoc de către subiectul vorbitor în momentul vorbirii, chiar dacă nu sunt determinate din punct de vedere formal:

Nu mai stau cu mitocanul, scapă-mă de pastramagiul

(Caragiale, O. VI, 10)

Merg și eu la secție, s-o mai văz pe hoța

(Caragiale, O., I, 10)

e) Substantivele precedate de prepozițiile *contra* și *asupra*.

Din nou, Ghergariu omite o situație destul de frecventă și neechivocă: prepozițiile care cer dativul (*grație, mulțumită, datorită*) și care, la fel ca și acelea care cer genitivul, pot preceda substantive articulate cu articolul hotărât sau nehotărât (v. paragraful anterior).

0.4.1.2.2

Un capitol separat este dedicat de Ghergariu prepoziției *cu*. Autorul se consacră, așa cum era de așteptat, influenței funcțiilor sintactice ale substantivului precedat de prepoziția *cu* asupra prezenței, absenței sau naturii articolului. Analiza este detaliată și complexă, dar nu lipsită, pe alocuri, de constatări și concluzii eronate.

a) Când este atribut, substantivul precedat de prepoziția *cu* apare întotdeauna, după Ghergariu, nearticulat. El trage, așadar, concluzia că ”*între substantivele precedate de prepoziția **cu** și cele precedate de alte prepoziții și îndeplinesc rolul de atribut nu este nici o deosebire în ceea ce privește articularea*” (op. cit., p. 98). Am arătat în capitolele dedicate prepoziției *cu* în 0.1 și 0.3 inconsistența acestei afirmații, pe baza unor exemple de tip

*femeia **cu** copilul* x *femeia **cu** copil* x *femeie **cu** copil*

demonstrând că, un substantiv cu funcție de atribut și precedat de prepoziția *cu* poate apărea articulat sau nearticulat.

b) Un caz foarte interesant (și rar întâlnit) adus în discuție de Ghergariu este complementul direct introdus prin prepoziția *cu*:

*A sfârși **cu** zgomotul sau **cu** prostiile*

(Iorgu Iordan, L.r.c., 660)

Dar, din nou, autorul greșește susținând că acest gen de complement este exprimat numai prin substantive articulate cu articolul hotărât. Iată niște exemple care dovedesc contrariul:

*E bucuros, a sfârșit **cu un inamic**, nu știu cu care, eu nu-l cunosc*
(Ionel Teodoreanu, La Medeleni, vol II, BPT, 1968)

Este evident că vorbitorul se referă la un inamic al persoanei despre care vorbește, el însuși necunocându-l și neputând sa-l individualizeze să-l specifice sau sa-l determine. Motiv din care substantivul este precedat de articolul nehotărât.

*În sfârșit, a încetat **cu o luptă**, oricare ar fi ea; poate că până la urmă se potolește.*
(Mircea Micu, Secretul doamnei de zăpadă, Cartea Românească, 1986)

c) Complementul circumstanțial de mod exprimat prin substantiv și precedat de *cu* apare întotdeauna nearticulat:

*Cântă **cu entuziasm***
*Merge **cu viteză***
(v. 0.3)

d) Complementul instrumental exprimat prin substantiv și precedat de *cu* apare întotdeauna articulat, după Ghergariu:

Cu capul se lucrează mai greu decât cu sapa
(Slavici, N. I., 6)

Am arătat la 0.3 că un caz cât se poate de frecvent și de banal este prezența articolului nehotărât într-un asemenea context:

*L-au scrijelit **cu un cuțit***

Autorul nuantează însă lucrurile, arătând că, dacă acest tip de complement nu arată obiectul propriu-zis sau instrumentul, ci categoria din care acesta face parte, precum și dacă arată materia cu care se realizează acțiunea, în acest caz substantivul precedat de prepoziția *cu* apare nearticulat. Exemple:

*Unge toți păreții **cu sânge** ca să facă și mai mult în ciuda caprei*

(Creangă, pag. 25)

*A tratat-o **cu cafea***

(Caragiale, O. I., 138)

*Pictează **cu guașe***

Pe baza acestei disocieri (altfel cât se poate de subtile și de avenite) încercă Ghergariu să explice și deosebirea ce apare între formele articulată și nearticulată a exemplurilor de felul

cu bocancii x cu bocanci

Am arătat la începutul acestui paragraf de ce modelul sugerat nu funcționează.

e) Complementul asociativ exprimat prin substantiv precedat de prepoziția *cu* apare, după Ghergariu, articulat:

*...să meargă la ele **cu preoteasa***

(Slavici, N., 123)

*Se cuvine să poftesc și pe acei gopodari **cu nevestele***

(Sadoveanu, B., 264)

Am arătat pe bază de exemple că este posibilă și varianta nearticulată (v. paragraful 0.3):

*Te afișezi **cu blonde** x **cu o blondă***

Omisiunea autorului este cu atât mai surprinzătoare cu cât aici se aplică foarte bine modelul propus de el la punctul d): într-adevăr, atunci când numele care exprimă complementul asociativ se referă nu la o persoană / un obiect individualizate, ci la categoria din care acestea fac parte, substantivul apare, de regulă, nearticulat. Or, tocmai aceasta este diferența dintre exemplele menționate mai sus și tocmai în asemenea situații complementul asociativ poate fi exprimat printr-un substantiv nearticulat precedat de prepoziția *cu*:

*dansez **cu orășence***

*ies **cu naive***

*cânt **cu copii***

*iau masa **cu regi***

O formă specială a complementului asociativ menționată de Ghergariu este aceea cu sens de reciprocitate, când acțiunea se efectuează concomitent de două sau mai multe persoane în comun, una cu alta sau una împotriva celeilalte. Acest fel de complement se întâlnește mai ales după verbe și locuțiuni verbale la diateza reflexivă precum: *a avea, a face, a se căsători, a se certa, a discuta, a se împreuna, a se însoți, a se întâlni, a se împreuna, a se întovărăși, a se înțelege, a se lupta, a se săruta, a se sfătui, a se iubi, a trăi, a vorbi* etc. La forma aceasta, substantivul precedat de prepoziția *cu* apare tot articulat:

Se luau de gât lupii cu mieii.

(Ispirescu, L. I.)

...împăratul se luptă ce se luptă cu namila

(Delavrancea, V. V., 208)

E înțeles cu jăndarul, cu primarele...

(Dumitriu, B. F., 19)

Nici aici nu apare menționat de către autor cazul complementului asociativ exprimat printr-un substantiv nearticulat care denumește nu un obiect, ci o categorie:

Se luptă cu copii

Se pupă cu sărăntoci

În schimb, Ghergariu menționează cazul când complementul asociativ este exprimat prin același cuvânt cu subiectul, adică situația în care același substantiv e în aceeași propoziție o dată subiect, apoi complement. În acest caz, afirmă autorul, substantivul precedat de prepoziția *cu* și având funcție de complement asociativ este nearticulat:

Cui cu cui se scoate

Munte cu munte se întâlnesc, dar om cu om

Iată niște exemple simple care contrazic și această teză:

Așa e în viață: frumoșii cu frumoșii, urâții cu urâții.

Mai va, Gheorghe, că bogăția cu bogăția și sărăcie e peste tot

(Dinu Săraru, Niște țărani, EPL, 1980)

Un alt caz menționat de autor este acela în care substantivul precedat de prepoziția *cu* are funcție de complement asociativ iar prepoziția *cu* este întărită prin locuțiunea adverbială *cu tot*. □i în acest caz, substantivul care exprimă complementul asociativ ar trebui, după Ghergariu, să fie nearticulat:

*Ipate își ia femeia **cu zestre cu tot***
(Creangă, P. 168)

*...dacă a zburat pălăria, firește că a zburat **cu pamblică și bilet cu tot***
(Caragiale, O. I., 268)

În schimb, autorul omite din nou un caz destul de frecvent, anume acela în care locuțiunea adverbială precedă prepoziția *cu*; în acest caz, substantivul care exprimă complementul asociativ este articulat:

*A plecat din oraș **cu tot cu nevasta** x **cu nevastă cu tot***
*E boxer, dar l-am bătut **cu tot cu boxul***

f) Ghergariu menționează și faptul că substantivul precedat de prepoziția *cu* poate îndeplini și funcția de complement circumstanțial de timp. Acest circumstanțial poate arăta o lucrare simultană (acțiune în timpul sau cu prilejul altei acțiuni). În această funcție, substantivul precedat de prepoziția *cu* este nearticulat:

*Au lăsat **cu noapte** curtea pustie și au ieșit și aceia*
(Let., I. 294)

*Hai iute să ne gătim, ca să plecăm **cu ziuă**.*
(Alecsandri, T. 485)

Dacă însă circumstanțialul de timp arată durata în timp a unei acțiuni și nu simultaneitatea, substantivul precedat de prepoziția *cu* și cu funcție de complement circumstanțial de timp apare articulat:

*...nu venea **cu zilele** pe acasă*
(Ispirescu, L. 123)

*...și eu nu te văd **cu luna***
(pop.)

g) Ideea temporală ”deodată cu”, ”cu prilejul” etc., exprimată de substantivul precedat de preopziția *cu*, poate, într-un anumit context, să fie interpretată

cauzal, substantivul cu prepoziția arătând cauza lucrării. În această funcție, substantivul precedat de prepoziția *cu* este articulat:

*Am cheltuit toți banii **cu nunta***

(Gr. Acad., I., 352)

***Cu meciul**, am venit acasă mai devreme*

h) Foarte rar, substantivul precedat de prepoziția *cu* poate apărea în funcția de complement de relație. În acest caz, el este întotdeauna articulat:

*Dar **cu rușinea** cum rămâne, Măria Ta?*

(Creangă, A., 160)

Dar de seară, când i-au spus

*Cum a fost **cu Ana**,*

-a zvârlit căciula-n sus

(Coșbuc, P. 433)

0.4.1.3.

Substantivul precedat de prepoziție și determinat de un singur atribut

0.4.1.3.1. Preliminarii

Este unul dintre domeniile care pot fi în mod semnificativ detaliate în raport cu ceea ce recomandă teoria generală. Atributul poate cere și el, în anumite împrejurări, articularea substantivului pe lângă care stă. UN model posibil, deosebit e eficient, este împărțirea atributelor în **explicative** (care arată o calitate a substantivului determinat, arată cum este obiectul, îl clarifică, aduce o precizie în legătură cu el, dă o explicație suplimentară termenului determinat prin menționarea unei caracteristici a lui – *vișini înfloriți*) și **determinative** (care restrâng sfera noțiunii termenului determinat, îl identifică, îl definesc, îl determină – *vișinii înfloriți* – nu este vorba despre vișini cu anumite calități, ci despre **anumiți** vișini, adică despre cei înfloriți). Conform acestui model, atributele explicative nu impun articularea substantivului, în schimb substantivul însoțit de un atribut determinativ este întotdeauna articulat. Un aspect foarte important este acela că împărțirea atributelor în determinative și explicative se face indiferent de categoria lor morfologică. (De exemplu, din punct de vedere morfologic, atributele din cazurile *vișini înfloriți* x *vișinii înfloriți* sunt identice, ambele fiind atribute adjectivale.)

În ceea ce privește distribuția atributelor determinative și explicative, următorul model, pe care ni-l însușim, este foarte simplu și eficient: atributele care răspund la întrebările *a cui* și *care* sunt atribute determinative,

cele care răspund la *ce fel de* și *cât* sunt atribute explicative iar atributele prepoziționale pot fi, statistic vorbind, în egală măsură explicative și determinative.

Exemple de atribute cu rol determinativ, plasate pe lângă substantive articulate precedate de prepoziții, care răspund la întrebările *a cui* și *care*:

...*Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă*
(Eminescu, O. I., 147)

...*se mira de îndrăzneala alor noștri*
(Bălcescu, O. II, 101)

...*ajunserăm la poarta casei mari...*
(Sadoveanu, L. N. 8)

În schimb, în exemplele următoare, atributele răspund la întrebarea *ce fel de*, respectiv *cât* și au rol explicativ:

...*a început a vorbi cu glas gros*
(Sadoveanu, N. P., 374)

□ *iruri de căruțe trase de căluți slabi ...abia mișcau la dealuri*
(Camilar, N. I. 9)

Îmi amintesc...

*De vișini înfloriți într-o grădină,
De flori de zarzăr care s-au desprins*
(Botez, Fl. P. 10)

Am încărcat câteva trenuri de câte șaiszeci vagoane numai cu motoare bune.
(Camilar, N. II., 16)

Explicative sau determinative pot fi nu numai atributele, ci și propozițiile atributive. Comportamentul articolului în funcție de acest criteriu este identic ca în cazul atributelor.

0.4.1.3.2 Faptele în ordine

a) Substantivul precedat de prepoziție și însoțit de un atribut exprimat prin adjectiv (adjectiv propriu-zis, pronume, numeral, verb la participiu – atunci când acestea au valoare de adjectiv) apare întotdeauna nearticulat, chiar și în cazul când substantivul e precedat de prepoziția *cu*:

...*un fel de salță... făcută cu vin amestecat cu usturoi pisat*
(Ghica, S. 67)

Își simte gâtul-atuncea prins de brațe reci

(Eminescu, O. I., 95)

Un băiat cu barbă mare, bălaie

(Sadoveanu, M. 120)

Nici un om în ogrăzile băltoase... cu viței mugind sub șoproane sparte

(Cezar Petrescu, S. R. 79)

Dacă, însă, atributul exprimat prin adjectiv are rol determinativ, substantivul precedat de prepoziție și însoțit de un asemenea atribut apare întotdeauna articulat. Când vorbitorul simte nevoia să stăruie pentru a ușura înțelegerea celor spuse, el articulează în vorbire nu numai substantivul, ci pune între substantiv și adjectiv articolul determinativ sau adjectival.

Când însă atât obiectul, cât și însușirea lui sunt cunoscute sau presupuse cunoscute ascultătorului, vorbitorul de obicei renunță la articolul adjectival, rămânând articulat cu articolul enclitic numai substantivul. În astfel de cazuri trebuie să înțelegem între substantiv și adjectiv articolul adjectival sau determinativ:

În noaptea (cea) trecută... am fost trezit din somnul dulce

(Alecsandri, Pr. 39)

...se duse în grajdurile (cele) împărătești

(Ispirescu, L. 3)

...își aruncă privirile la mulțimea (cea) adunată

(Caragiale, O. I. 80)

I-am strigat ceva... la urechea (cea) surdă

(Cezar Petrescu, S. R. 12)

Substantivul însoțit de prepoziție și însoțit de atribut adjectival determinativ e articulat numai când cuvintele sunt așezate în ordine dreaptă, atributul determinativ stând, adică, în urma substantivului determinat. În ordine inversă, atributul se așează între prepoziție și substantiv, articol enclitic primind în acest caz atributul, iar substantivul determinat rămânând nearticulat.

b) Substantivul precedat de prepoziție poate fi însoțit și de un atribut substantival prepozițional. Acest atribut se construiește mai frecvent cu prepoziția *de*, dar poate fi construit și cu prepozițiile *, către, cu, fără, în, pentru* și cu adverbele de comparație *ca* și *cât*, cu valoare de prepoziție. □i acest atribut poate avea rol determinativ sau explicativ.

Însoțit de un atribut substantival prepozițional cu rol explicativ, substantivul precedat de prepoziție este întotdeauna nearticulat:

A fost tist de vardiști de noapte la Ploiești

(Caragiale, O. VI. 209)

Să te primească cu bine la casă de oameni

(Delavrancea, H. T. 254)

...opinci făcute din anvelope de automobil

(Bogza, C. O. 25)

Atributul substantival prepozițional poate îndeplini pe lângă substantivul precedat de prepoziție și rolul de atribut determinativ. În acest caz, între atribut și substantivul regent se subînțelege articolul determinativ *cel, cea*, întocmai ca la atributul adjectival de aceeași categorie și în aceleași condiții: atributul arată că obiectul în discuție îi este cunoscut vorbitorului de mai înainte. În această situație, substantivul precedat de prepoziție este articulat întotdeauna:

...plăieși trimiși de ispravnicul (cel) de Neamțu

(Negruzzi, I. 169)

...cătă către fata (cea) de împărat

(Ispirescu, L. 30)

Se duse la eleșteul (cel) din apropiere

(Caragiale, S. 46)

...a fost masă mare la băcanul (cel) din colț

(Caragiale, O. I. 99)

O baltă sclipea la cotitura (cea) spre moară

(Camilar, N. I. 28)

c) Substantivul precedat de prepoziție poate fi determinat și de o propoziție atributivă, care poate fi determinativă sau explicativă. După felul lor, propozițiile atributive impun articularea sau nearticularea substantivului precedat de prepoziție. Propoziția atributivă determinativă impune întotdeauna articularea:

Nădejdea-mi e la vremea care vindecă toate

Mă întorc spre ușa unde bate cineva.

Văzu, printre copacii ce dădeau la vale, o sclipitură de brazi.

În schimb, înainte de propozițiile matributive explicative, substantivul precedat de prepoziție rămâne nearticulat:

*Văd rînduri de demonstrați care mărșăluiesc.
Câmpia e plină de ogoare de grâu care a dat în copt.*

d) Substantivul precedat de propoziție poate fi determinat și de un atribut exprimat printr-un substantiv în genitiv. Acest atribut are funcție determinativă și cere articularea substantivului pe care-l însoțește:

*Camera e luminată de candela icoanelor.
Se gîndea la greutățile școlii.
Se face vin bun pe pământul Moraviei.*

Dacă substantivul precedat de prepoziție cre articol nehotărât, chiar dacă e determinat de un atribut în genitiv, substantivul regent nu se mai articulează:

Lăutarul se oprea la o fereastră a restaurantului Kafka.

Dacă atributul determinant e așezat între prepoziție și substantivul determinat, atributul primește el articolul posesiv iar substantivul determinat nu se articulează:

*Venea domnul ministru cu-al său automobil din carton.
Cu-ale tale bârfe de piață degeaba mă plictisești.
De pe-ale dealurilor pante năvălesc turme de miei jucăuși.*

Aceste forme se utilizează mai degrabă în limba veche sau în limbajul poetic.

e) Determinat de o apozitie, substantivul e articulat întotdeauna, când rolul prepoziției este determinativ:

*Drumul ce duce către cetatea Neamț e lung.
Cumpăr prăjituri de la casa Capșa.
Se întoarce spre arnăut cu gura pungă
(Camil Petrescu, O. I. 651)
Purceluși cu coada sfredel
(Eminescu, O. I. 84)*

În schimb, determinat de o apozitie explicativă, substantivul precedat de prepoziție este nearticulat:

Mama-mi coasă

□ *orț cu flori minune mare*

(Coșbuc, P. 204)

Primarul ne amenința cu pistoale-jucărie

f) Substantivul precedat de prepoziție poate fi determinat și de un atribut pronominal. Cum pronumele este un substitut al substantivului, este explicabil ca atributul pronominal propriu-zis să prezinte multe analogii cu atributul substantival.

După mijloacele de exprimare, atributul pronominal poate fi: un pronume în genitiv, un pronume în dtiv, un pronume cu prepoziție și un pronume-apoziție.

f1) Determinat de un atribut pronominal în genitiv, substantivul precedat de prepoziție apare întotdeauna articulat, dacă atributul pronominal e așezat după substantivul determinat:

Mă mir de tenacitatea alor tăi.

Mă usuc de dorul ei.

Râdem de prostia senatorului și de infatuarea lui.

Îi salutăm pe prietenii și pe colegii noștri.

Dacă, însă, atributul pronominal în genitiv e așezat între prepoziție și substantiv, acesta nu se articulează:

Văd țambalul pe al cărui picior urcă o furnică

Îl cheamă pe trompet cu-a lui fanfară

Substantivul precedat de prepoziție rămâne nearticulat și în cazul în care atributul pronominal în genitiv este articulat cu articolul posesiv:

□ *eful, care cu multă bucurie și entuziasm al tuturor a fost primit la birou, venea direct de la Teplice.*

f2) Un gen al atributului pronominal este acela exprimat prin formele conjuncte de dativ ale pronumelui personal și reflexiv. Utilizarea acestor forme de dativ este în principal o particularitate a limbii scrise sau a poeziei, fiind însă pe cale de dispariție și din aceasta. Deși rolul acestui gen de atribut este același cu al celui exprimat prin pronume în genitiv și ne-am aștepta să impună și acesta articularea substantivului determinat, așa cum face atributul

pronominal în genitiv, totuși el se abate de la regulă: însoțit de un astfel de atribut, substantivul precedat de prepoziție apare nearticulat. Aceasta pentru că acest pronume cu funcție posesivă alcătuiește împreună cu substantivul o unitate sintactică resimțită ca un singur cuvânt, pronumele în dativ luând asupra sa funcția articolului de a individualiza ființele sau lucrurile în discuție:

Câte idei tresară... prin minte-mi

(Alecsandri, P. 217)

În înțelepciune-ți, ai donat toate cărțile Bibliotecii Municipale.

Din parte-ne, ne facem datoria de a-i spune bun-venit.

f3) Substantivul precedat de prepoziție poate fi determinat și de un atribut pronominal construit cu prepoziție. Aceste atribute au, în general, sens calificativ, deci explicativ, în consecință substantivul pe care-l însoțesc rămâne nearticulat:

Ai plecat la examen plin de încredere în sine

Cu păcăleli din acestea nu ne mai duceți.

Mai rar, atributul pronominal poate avea și rol de atribut determinativ. La fel ca toate celelalte atribute determinative, atributul de care ne ocupăm aici cere articularea substantivului regent:

Pregătirile pentru întâlnirea cu dânsa au fost terminate.

La revederea cu voi am resimțit o adâncă emoție.

f4) Atributul pronominal ca apozitie se întâlnește destul de rar. Ghergariu susține că ”personal, nu am putut găsi în operele literare consultate și nici în gramatici exemplu pentru acest gen de atribut care să determine un substantiv precedat de prepoziție.” (op. cit., pag. 109). Autorul prezintă, totuși, un exemplu găsit în lucrarea lui Iorgu Iordan, **Limba română contemporană**:

Cu ajutorul muncii acesteia, a noastră, vom izbândi ce ne-am propus.

După Ghergariu, exemplul nu e reprezentativ pentru problematica abordată, întrucât *a noastră* ar fi aici apozitie pe lângă pronumele demonstrativ *acesteia*. Mărturisim că argumentația nu ne convine, exemplul lui Iordan părându-ne suficient de convingător, întrucât *a noastră* determina, în opinia noastră, fără echivoc substantivul *munca*, nu pronumele demonstrativ *acesteia*. Dar, mergând și mai departe pe firul argumentelor lui Ghergariu, considerăm că exemplul de mai sus poate fi parafrazat și adaptat în mod convingător, pentru a face față cu succes oricăror reproșuri de acest gen:

Prin muncă, a noastră, vom izbândi tot ce ne-am propus.

Acum ne pare evident că apozitia *a noastră* determină în mod univoc substantivul *muncă*, al cărui sens îl întărește, subliniind că munca încununată de succes în viitor este *a noastră*, eventual prin contradicție cu ”nu a altcuiva”. Iar substantivul este nearticulat, încadrându-se în sistemul fundamental de reguli (0.3), întrucât *muncă* este aici complement prepozițional în acuzativ, introdus prin prepoziția *prin* și fără determinativ atributiv, cu excepția apozitiei *a noastră*.

Așadar, atributul pronominal ca apozitie nu poate influența articularea sau nearticularea substantivului precedat de prepoziție, acestea fiind determinate de factori cu influență mai puternică prezentați în paragrafele și capitolele anterioare.

Observație: În unele dialecte și graiuri ale limbii române, atributele pronominale de tip *al nostru* plasate după substantiv reprezintă ceva obișnuit și nici nu sunt privite ca apozitii. De exemplu, în aromână se folosesc sintagme de tip

Sborlu a nostru

(numele unei reviste), fără ca *a nostru* să fie înțeles ca apozitie, ci ca un obișnuit atribut pronominal.

g) O altă formă a atributului care poate determina un substantiv precedat de prepoziție este cea exprimată printr-un verb la infinitiv, gerunziu sau supin. □i acest tip de atribut cere articularea substantivului pe care-l determină, atunci când atributul are rol determinativ. Când însă funcția lui este de atribut explicativ, substantivul determinat rămâne nearticulat:

*Gândul ei se muncea **cu ideea de a deveni cântăreață***

respectiv

*Apartamentele **cu camere strălucind** de curățenie sunt la dispoziția clienților*

h) Substantivul precedat de prepoziție poate fi determinat și de un atribut adverbial exprimat printr-un adverb cu sau fără prepoziție sau printr-o locuțiune adverbială. Rolul acestui atribut este, de obicei, determinativ și, de aceea, el cere articularea substantivului precedat de prepoziție pe care-l determină:

*Odată **cu zaiafetul de sus** începuse petrecerea și la parter.*

*Becherovka **din ziua de azi** nu se mai poate bea.*

*Peretele este întors **cu partea de jos** către senatori.*

*Așezată **pe labele dinainte**, pisica ne privește cu ochi prietenoși.*

0.4.1.4 Substantivul precedat de prepoziție și determinat de două sau mai multe atribute

Aceste atribute pot fi sau de aceeași categorie morfologică, sau de categorii morfologice diferite.

Comportarea substantivului precedat de prepoziție și determinat de două sau mai multe atribute este aceeași ca și în cazul când este determinat de un singur atribut, articularea sa nearticularea lui depinzând de caracterul determinativ sau explicativ al atributelor: dacă unul dintre atribute este determinativ și dacă e un nume în genitiv, substantivul determinat apare întotdeauna articulat. Dacă atributele sunt explicative, substantivul determinat rămâne nearticulat:

*Iese din discotecă o frumusețe **de fată înaltă, brunetă și dulce***

*Avea cărți multe **pe nouă rafturi lungi***

*Pe dinăuntru am zăgrăvit **cu altă culoare plăcută***

*Pentru un pic **de brânză de trei lei klogramul**, făcea curățenie în toată casa.*

Părea un tânăr voievod

Cu păr de aur moale

(Eminescu, P. 138)

În exemplele de mai sus, atributele au rol explicativ. De aceea, substantivul precedat de prepoziție și determinat de aceste atribute apare întotdeauna nearticulat.

În schimb, în exemplele următoare:

Caut papucii pierduți sub vrafurile de haine

Dorm pe cearșafurile mirosind a levănțică

Merg prin praful galben de pe jos

Mă uit la ochi-ți vicleni.

Visez la vechile legende ale zânei Libuše

În numărul de mâine al ziarului vom publica discursul președintelui

Mă plictisește culoarea palidă a rochiilor tale

S-a refugiat în speranța absurdă a parvenirii

cel puțin unul dintre atribute - sau amândouă – fiind determinative, substantivul precedat de prepoziție este întotdeauna articulat.

În cazul când unul dintre cele două atribute este adjectival și e așezat înaintea substantivului, respectiv între prepoziție și substantivul pe care-l determină, articolul îl primește adjectivul, iar substantivul rămâne nearticulat, chiar și în cazul când unul dintre cele două atribute e un nume în genitiv:

Vasile, cu nenumăratele sale reclamații, le este nesuferit tuturor

Trebuie trezit din senina lui visare

Dacă însă așezăm cuvintele în ordine dreaptă, articolul îl primește substantivul precedat de prepoziție:

cu reclamațiile sale nenumărate

din visarea lui senină

0.4.1.5 Să sintetizăm modelul propus de Ghergariu și modul în care el rafinează teoria generală cu privire la articularea sau nearticularea substantivelor precedate de prepoziții:

a) Substantivele precedate de prepoziții apar în unele cazuri articulate și dacă sunt precedate de alte prepoziții în afară de *cu*:

Subscriem, dar cu observațiile și mențiunile de rigoare, pe care le-am adus la locurile potrivite, odată cu propriile noastre argumente.

b) Substantivul precedat de prepoziție și determinat de atribut apare articulat numai în cazul când rolul atributului sau măcar al unui dintre atribute (dacă sunt mai multe) e determinativ. Însoțit (numai) de atribute explicative, substantivul precedat de prepoziție este nearticulat:

Subscriem, cu unica rezervă că modelul, altfel foarte elaborat și coerent, ar putea avea un "defect de producție" fundamental: definirea nu foarte riguroasă a noțiunilor de atribut explicativ și atribut determinativ. Analizând în detaliu aceste definiții, rezultă o serie de echivocuri: dacă *vișini înfloriți* aduce o precizare suplimentară cu privire la *vișini*, denumind o însușire a substantivului determinat, iar *vișinii înfloriți* identifică și definește noțiunea, restrângând sfera noțiunii termenului determinat, până la urmă, la un moment dat, noțiunile acestea se pot intersecta, întrucât, până la urmă, tot despre o "categorie specială de vișini" este vorba. Mai mult, definirea acestor termeni și corelarea lor cu articularea sau nearticularea substantivului precedat de prepoziție poate să dea impresia, la un moment dat, că a fost imaginată pornindu-se de la concluzia la care se dorea să se ajungă, nu de la o ipoteză restrictivă riguroasă și total definită. Până la urmă, se simte o încercare de a găsi o corelare, dacă nu chiar o echivalență, între atributele determinative și situațiile când substantivul precedat de prepoziție, determinat de aceste atribute, trebuie articulat, respectiv între atributele explicative și situațiile fără articulare.

O definiție mai riguroasă a termenilor de atribut explicativ și atribut determinativ ar fi fost, eventual, posibilă pornind de la accentul sintactic:

- dacă acentul sintactic este pe substantivul determinat - *vișinii înfloriți* – atunci avem de-a face cu un atribut determinativ: se individualizează o anumită categorie de vișini, se restrânge aria noțiunii termenului determinat
- dacă accentul sintactic cade pe atribut – *vișini înfloriți* - atunci este vorba despre un atribut explicativ.

Evident, clasificarea pe care o propunem nu ajunge pentru un criteriu absolut în sine de disociere între atributele determinative și cele explicative; (în fond, ne putem imagina foarte ușor accentul sintactic al expresiilor de mai sus pus exact invers decât l-am sugerat noi: *vișinii înfloriți*, respectiv *vișini înfloriți*); dar îndrăznim să o propunem ca pe o completare a criteriilor propuse de Ghergariu, pentru o mai mare rigurozitate a definiției și eliminarea oricăror echivocuri.

c) După prepoziția *cu*, substantivul apare articulat atunci când are următoarele funcții sintactice:

- complement direct

- complement instrumental arătând obiectul sau instrumentul cu care se efectuează lucrarea
- complement care arată măsura sau cantitatea
- complement asociativ, în afară de cazul când substantivul se repetă (*om cu om, munte cu munte*)
- complement circumstanțial de timp, dar numai când arată durata unei acțiuni
- complement circumstanțial de cauză
- complement circumstanțial de relație:

Am menționat acolo unde a fost cazul observațiile și rezervele noastre – uneori serioase – față de modelul propus de Ghergariu la acest punct.

d) Între comportamentul substantivului precedat de prepoziția *cu* și acela al substantivelor precedate de alte prepoziții și însoțite de un atribut sau mai multe nu există nici o deosebire.

Aceeași observație ca la punctul anterior.

0.4.2 Rita Marinovici

0.4.2.0 Preliminarii

Rita Marinovici propune un alt criteriu care poate influența articularea sau nearticularea substantivului, în particular (ceea ce ne interesează aici) a substantivului precedat de prepoziție: **sensul general** x **sensul individual** (op.cit.) Sensul general al cuvântului se aplică situațiilor nelimitate (sau cât mai puțin limitate) în timp, spațiu, număr de ”exemplare” (obiecte, indivizi etc.) cărora li se aplică sau la care se referă unitatea lexicală respectivă, are o mai puternică și mai pronunțată dimensiune abstractă, tendințe sau pretenții (mai mult sau mai puțin concretizate) către generalizare, în timp ce sensul individual se referă la situații în general bine și riguros definite și limitate în timp, spațiu și număr de indivizi, cu un grad sensibil mai redus de abstractizare (mergând adesea, în funcție de context, până la concretul absolut) și fără pretenții de generalizare.

Exemplu:

Rândunelele zboară

În general, aceasta este una dintre caracteristicile lor principale, toate rândunelele zboară, întotdeauna și peste tot. Aici, substantivul *rândunelele* are un sens general.

Zboară niște rândunele

Un anumit număr de rândunele, într-un anumit loc, la un anumit moment, sunt văzute zburând. Aici, substantivul *rândunelele* are un sens individual.

Există o anumită legătură între număr, articol și sensul general, respectiv individual al substantivului. Foarte important este contextul, care poate determina sensul general sau individual al aceluiași substantiv, chiar în aceeași propoziție. Dacă ne referim la specia rândunelelor și la obiceiul lor general de a zbura, în primul exemplu de mai sus substantivul *rândunelele* are, așa cum am arătat, sens general. Dar dacă vedem trei rândunele care zboară și două vrăbii care stau, în aceeași propoziție substantivul *rândunelele* va desemna, în mod concret, acel număr limitat de rândunele pe care, într-un anumit moment, într-un anumit loc, le vedem zburând spre deosebire de vrăbiile care nu fac acest lucru.

Aici ne interesează în principal articularea (în principal a substantivelor precedate de prepoziție, desigur). Substantivele cu sens general sunt uneori nearticulate, altele, ca și substantivele individualizate, sunt articulate cu articolul hotărât, mai rar cu cel nehotărât. Marinovici menționează că, în principiu, adăugarea articolului hotărât determină un fenomen al individualizării, dar evită să formuleze, plecând de aici, o regulă generală. Ne-am permite să nuanțăm puțin această poziție, menționând că fenomenul respectiv ne pare mai e grabă unul de creștere a gradului de individualizare decât al unei individualizări propriu-zise.

Un factor important este funcția sintactică a substantivului respectiv.

0.4.2.1 Dacă substantivul respectiv este atribut

În limba română, atributul cu sens general se utilizează la singular sau la plural, în funcție de natura substantivului prin care e exprimat. Când substantivele, prin natura lor, nu cer neapărat forma de singular, cum sunt, de exemplu, cele care denumesc materii, se întrebuintează mai mult pluralul decât singularul.

Atributul prepozițional exprimă în mod obișnuit felul obiectului denumit de substantivul pe care-l determină. El are, prin urmare, un sens general prin însuși conținutul lui, ca și adjectivul cu care poate fi adesea înlocuit:

basm cu zâne x *basm feeric*
concurs de cai x *concurs hipic*
atitudine de mitocan x *atitudine mitocănească*

Dacă atributul este, la rândul lui, determinat de alt atribut, aceasta îi restrânge sfera, dar, în majoritatea cazurilor, nu-l individualizează. De aceea, în limba română sensul general al atributului prepozițional se exprimă de cele mai multe ori prin substantivul nearticulat, chiar și atunci când e determinat:

basm cu zâne vrăjitoare din țara magiei
concurs de cai de rasă
atitudine de mitocan fără scrupule

Atributul prepozițional, care ne interesează în mod special, se utilizează articulat sau nearticulat, independent de faptul că substantivul pe care-l determină este articulat sau nearticulat:

cărucior pentru bagaje ușoare

căruciorul pentru bagaje ușoare
un cărucior pentru bagaje ușoare
căruciorul pentru bagajele ușoare

(Bineînțeles, din punct de vedere al sensului, aceste exemple diferă.)

Atributul prepozițional poate fi articulat în limba română, menționează Rita Marinovici fără a intra în detalii, numai dacă e determinat și el, la rândul său, de un alt atribut. (Am arătat deja în mai multe rânduri (la 0.4.1 și 0.3) inconsistența acestei afirmații, așa că nu ne vom repeta.) O anumită rafinare a acestei idei este reușită de autoare prin observația că, atunci când atributul prepozițional arată o însușire a substantivului pe care-l determină sau materia din care e făcut obiectul denumit de acesta, el nu poate fi individualizat nici dacă e determinat la rândul lui și, prin urmare, nu poate fi articulat. (Am prezentat la 0.4.1 contraexemple referitoare și la aceste cazuri.)

Atributele substantivale introduse prin *de* exprimă, de obicei, un sens general:

salată de ardei grași
cură de băi sărate
buletin de știri interne
carte de povești pentru copii

Când dorim să individualizăm obiectul exprimat de atributul substantival introdus prin prepoziția *de*, trebuie să-l înlocuim printr-un atribut substantival în genitiv:

la mijloc de codru des x *la mijlocul codrului des*
acumulare de forțe x *acumularea forțelor*
acordare de favoruri x *acordarea favorurilor*
autor de comedii x *autorul comediilor*

Prin înlocuirea atributului prepozițional cu atributul genitival, are loc același fenomen al individualizării, care se petrece adăugând unui substantiv articolul hotărât.

Atributul prepozițional final are un sens general în cele mai multe cazuri, chiar și atunci când e determinat. Uneori, atributul prepozițional final determinat se articulează cu articolul hotărât, însă în acest caz are sens individual:

avion pentru liniile aeriene externe
(vs. *tren pentru transporturi rapide*)

Când atributul prepozițional exprimă: a) conținutul, b) apartenența, c) posesia, d) dependența, e) comparația, f) obiectul, g) starea și e determinat și el, la rândul lui, poate avea, pe lângă un sens general, și unul individual. În primul caz este nearticulat, în al doilea, articulat cu articolul hotărât.

Când exprimă un sens general, poate fi articulat cu articolul hotărât, cum e cazul atributului introdus prin prepoziția *cât*. Când atributul care îl determină este în genitiv, acesta îl individualizează întotdeauna:

- a) *rafturi cu cărți pentru copii* x *raftul cu cărțile pentru copii*
lada cu jucării chinezești x *lada cu jucăriile chinezești*
- b) *rochia cu buline albastre* x *rochia cu bulinele albastre*
casa cu pereți crăpați x *casa cu pereții crăpați*
- c) *plugar cu vite bune* x *plugar cu vitele bune*
- d) *părinți cu copii frumoși* x *părinți cu copiii frumoși*
- e) *un om cât un munte* x *un om cât muntele*
- f) *povestiri despre oameni de seamă* x *povestiri despre oamenii de seamă*
- g) *un tratat despre plante exotice* x *un tratat despre plantele exotice*

Când denumește o parte din obiectul denumit de substantivul pe care-l determină și e determinat, la rândul lui, de un atribut adjectival cu sens verbal, acesta îl individualizează și, prin urmare, se articulează de obicei cu articolul hotărât:

fructe cu sâmburi mulți vs. *fructe cu sâmburii scoși*
pantofi fără blacheuri pe toc vs. *pantofi fără talpa cusută*

Când exprimă h) locul sau i) direcția și are, la rândul lui, o determinare, atributul prepozițional este de cele mai multe ori individualizat, deci se înrebuințează articulat:

- h) *viețuitoarele de pe culmile înzăpezite*
casele de pe vârfurile dealurilor
- i) *drumul către pădurea de stejari*
zborul către răsăritul îndepărtat

În ceea ce privește atributul genitival, e mult mai greu să ne dăm seama când are un sens general și când e individualizat. *Obiceiul copiilor* sau *obiceiul*

copiilor poate însemna, în același timp, fie obiceiul copilului sau obiceiul copiilor în general, fie obiceiul unui anumit copil sau al unor anumiți copii. Contextul decide.

Așadar, în timp ce pentru exprimarea sensului general atributul prepozițional se utilizează de cea mai multe ori nearticulat, atributul genitival se articulează fie cu articolul hotărât, fie cu articolul nehotărât, ca și atunci când exprimă un lucru individualizat: *casele oamenilor* poate însemna la fel de bine casele oamenilor în general, ca și casele unor anumiți oameni. La fel, când e articulat cu articolul nehotărât, *cartea unui elev* poate însemna cartea unui elev în general sau cartea unui anumit elev, în funcție de context.

0.4.2.2 Când substantivul are funcție de complement

Când un substantiv dintr-o construcție completivă exprimă în limba română un sens general, el e de obicei nearticulat. Dar lucrurile diferă în funcție de tipul de complement.

Complementul circumstanțial de mod are de obicei un sens general prin însăși natura sa, el arătând cum și în ce măsură se desfășoară sau are la un moment dat o acțiune sau o calitate. De aceea, acest complement se utilizează, de cele mai multe ori, nearticulat:

scrie cu greșeli
arde cu flăcări

Când este articulat (ceea ce, amintim, se întâmplă în general atunci când substantivul care exprimă complementul are, la randul său, un determinant), complementul circumstanțial de mod poate exprima atât un sens general, cât și unul individual, dar acest sens are importanță numai în privința unei precizări mai exacte sau mai puțin exacte a modului de desfășurare a acțiunii pe care o întregeste, complementul individualizat aducând o notă specifică în plus față de complementul cu sens general:

vorbește cu intonația unui copil (a unui copil în general)
vorbește cu intonația copilului său

Majoritatea complementelor pot avea atât un sens general, cât și un sens individual. Anumite particularități față de norma obișnuită prezintă complementul direct, complementul indirect și complementul circumstanțial instrumental.

0.4.2.2.1 Complementul direct

Dacă substantivul cu funcție de complement direct arată obiectul unei îndeletniciri permanente sau al unei ocupații ocazionale sau obiectul care este procurat, modificat sau chiar creat prin acțiunea verbului, prin forma de plural nearticulat el exprimă categoria respectivă de lucruri: *primește clienți, are invitați, dă meditații, ține lecții, vinde haine, cumpără cărți, scoate bilete, coase rochii, împletește coșuri*.

Marinovici consideră că în aceste exemple, articolul hotărât ar restrânge sfera complementului la anumite exemplare din categoria pe care o denumește, complementul pierzându-și sensul lui general. Ne exprimăm rezervele față de această afirmație: sensul general se poate restrânge sau reduce, dar credem că nu se pierde. Când spunem *coase rochiile* în loc de *coase rochii*, particularizăm puțin, se înțelege că ne referim la niște rochii care ne sunt oarecum mai familiare decât în al doilea caz, sau pe care le-am văzut, le cunoaștem, ni le imaginăm – atât pe ele, cât și, poate, numărul lor: sunt, poate rochiile clienților respectivului croitor, sau rochiile vecinilor noastre, sau ale doamnelor din orașul nostru. Sfera este mai retrânsă, dar nu credem că nu se poate vorbi aici despre sens individual sau despre pierderea univocă a sensului general.

Observație: De altfel, observația de mai sus se poate generaliza. Poate că în locul categoriilor oarecum ”absolute” de sens individual și general, propuse de Marinovici, ar fi mai realist și mai eficient să lucrăm cu categoria de variații (lărgiri / creșteri vs. restrângeri / limitări) ale caracterului individual sau general al sensului unui substantiv. Considerăm că nu există context în care un anumit substantiv să exprime un sens ”absolut general”, respectiv ”completamente individual”. Dar acesta este un subiect care ar merita el însuși să i se dedice o lucrare sau un articol separat.

Complementul direct prepozițional (precedat de *pe* sau de *cu*) nu este tratat de Marinovici, astfel încât ne vom permite să propunem noi un model:

A) Cazul prepoziției *pe*

a) Dacă nu este determinat de un atribut, complementul prepozițional se prezintă, în general, nearticulat (vezi 0.3), dar are un sens preponderent individual:

L-am văzut pe căruțaș

presupune automat că știu despre ce căruțaș este vorba, la fel ca și interlocutorul (v. comentariile noastre din finalul 0.3, în care arătăm că,

uneori, prepozițiile care însoțesc substantive nearticulate preiau parțial funcția articolului hotărât).

Sensul general poate fi prezent în situații precum următoarele:

*Când îl vezi pe polițist, o iei la fugă
Să nu-l compătimesti pe borfaș*

Aici este evident că ne referim la polițiști, respectiv borfași "în general", la toți polițiștii sau borfașii, oriunde și oricând în lume. Aadar sensul substantivelor respective este, desigur, general. Acest lucru apare și mai clar atunci când exemplele de mai sus sunt formulate, în limba vorbită neliterară, exprimând complementul direct fără prepoziția pe:

*Vezi polițistu', fugi!
Nu compătimi borfașu'!*

b) Însoțit de unul sau mai multe atribute, complementul direct prepozițional precedat de prepoziția *pe* și exprimat printr-un substantiv se prezintă întotdeauna articulat (vezi 0.3 și 0.4). El poate avea sens individual:

Îl știu pe obraznicul ăsta cu cercel în ureche

alteori (mai rar) general

B) Cazul prepoziției *cu*:

Complementele directe exprimate prin substantiv precedat de prepoziția *cu* se întâlnesc foarte rar, așa cum am văzut la 0.4. Fie singure, fie însoțite de atribute, respectivele substantive exprimă îndeobște un sens individual, prezența atributelor nefăcând decât să restrângă încă și mai mult acest caracter:

*Terminați cu zgomotul!
Terminați cu zgomotul acesta infernal!*

0.4.2.2.2 Complementul indirect

Marinovici afirmă, în mod eronat după părerea noastră, că un complement indirect exprimat printr-un substantiv precedat de o prepoziție are un sens general când e nearticulat:

*Se uită la soldați
Se ține de prostii*

Din nou, afirmația ne pare hazardată și incompletă. Așa cum am menționat și mai sus, prepozițiile preiau uneori, în limba română, unele dintre atribuțiile articolului hotărât și ajută la individualizarea obiectului exprimat de substantivul pe care îl precedă, dacă – de exemplu - respectivul obiect a fost deja introdus / prezentat în conversație anterior (ceea ce nu este obligatoriu):

Aceasta este masa mea. Te uiți la masă. Pune cartea pe masă.

În mod evident, a doua și a treia apariție a substantivului *masă* (care are funcție de complement indirect prepozițional) exprimă sensuri individuale.

0.4.2.2.3 Complementul instrumental

Când arată categoria de instrumente cu care se efectuează o acțiune, complementul circumstanțial instrumental precedat de prepoziția *cu* se utilizează la plural când e nearticulat și fie la plural, fie la singular, când este articulat:

S-au luptat cu sabia / cu săbiile

Au atacat dușmanul cu săbii și sulite

(Forma "S-au luptat cu sabie" nu este posibilă.)

Sensul exprimat este general, întrucât se specifică nu niște săbii anume, ci categoria de arme cu care s-a dat lupta.

În schimb (caz pierdut din vedere de Marinovici), complementul circumstanțial precedat de prepoziția *în* (tot cu sens general) admite numai pluralul nearticulat:

În săbii să ne tăiem sau în luptă să ne luptăm?

Această formă, întâlnită în special în basme și alte texte populare, este arhaizantă.

Atunci când complementul instrumental denumește un instrument pe care persoana exprimată de subiect îl poartă asupra sa, el poate fi articulat fără să fie determinat, determinarea fiind subînțeleasă:

S-au bătut cu cuțitele

Când instrumentul acțiunii este o parte din corpul aceluia care săvârșește acțiunea, substantivul prin care e exprimat nu poate avea decât formă articulată:

L-au lovit cu pumnii

În aceste exemple, se subînțelege că este vorba despre cuțitele aceluia care săvârșesc acțiunea, respectiv despre pumnii lor.

Când instrumentul e un corp independent de cel ce săvârșește acțiunea, atunci când exprimă un sens general și nu este determinat, se întrebuițează nearticulat:

Și-a prins rochia cu ace
Transportă vinul în butoaie

În acest caz, complementul poate fi articulat numai dacă este determinat și individualizat:

Și-a prins rochia cu acele din cutie
A trimis merele în lăzile secretarului de stat.

0.4.2.3. Modelul Marinovici - În loc de concluzii

Interesant ca idee și original ca sistem de asocieri, modelul propus de Rita Marinovici suferă într-o oarecare măsură de lipsă de rigurozitate în definirea termenilor cu care se lucrează și de un anumit grad de inconsecvență, rezultat în principal din omisiunea de a cerceta toate cazurile ce ar putea apărea în cursul comunicării. Tocmai de aceea, nu este posibil a elabora concluziile sub forma unor rezultate ordonate, precum la punctul 0.4.2. Rezultatele modelului Marionovici sunt valabile pe spații mici și mai degrabă cu efecte parțiale. Este necesară o cercetare mai amănunțită a relațiilor dintre sensul general / individual al substantivelor precedate de prepoziție și apariția articulării, care s-ar putea concretiza într-o lucrare separată.

0.4.3 Gramatica Academiei

Acest volum fundamental pentru gramatica română propune, în esență, următorul model: În general, substantivele precedate de prepoziția *cu* pot primi articol sau nu, ca și substantivele care nu sunt precedate de prepoziție. Acest fapt este justificat acolo unde *cu* are valoare conjuncțională și anume în propoziții de genul următor:

Băiatul cu fetița au plecat...

unde *cu* este echivalent cu *și*. În construcțiile cu prepoziția *cu* se poate constata o oarecare dependență între sensul construcției prepoziționale și articularea substantivului dat; de regulă, unei anumite funcții sintactice îi corespunde un anumit tratament:

- complementul de timp

Bătrânul intră în casă cu copilul

- complementul asociativ

Stofa părea tăiată cu cuțitul

- atribut:

Omul cu moșia

- complement circumstanțial de mod

Așteptăm cu nerăbdare

0.4.4 Iorgu Iordan și Vladimir Robu

În *Limba română contemporană* apărută în 1978 (op. cit.), cei doi autori ne propun următorul model: *cu* este singura prepoziție care poate fi urmată, după împrejurări, de un substantiv determinat de un articol, cu excepția situației în care intră în sintagmă cu un element adverbial sau adjectival din seria

împreună cu, alături cu

Așa cum am arătat pe larg la 0.3, acest model este de departe depășit și incomplet. Nu vom insista și nu vom repeta argumentele aduse în paragrafele anterioare, totuși ne pare necesar să amintim cel puțin două neajunsuri majore de principiu ale modelului Iordan-Robu:

- în aceeași situație este și prepozițiile *ca* și, în anumite situații, *de(-a)*
- nu sunt menționate prepozițiile care cer dativul și acuzativul

0.4.5 Mioara Avram

În *Gramatica pentru toți* apărută în 1997 (op. cit.), propune următoarea explicație: După prepoziția *cu*, aubstantivul se folosește articulat sau nearticulat (numai hotărât sau/și nehotărât) în funcție de sensul prepoziției, de natura substantivului sau/și de gradul de cunoaștere de către vorbitor. Se spune, pe de o parte,

Lucrează cu grijă

sau

scris cu cerneală

pe de alta

Lucrează cu ziua

Vinde cu bucata

scris cu creionul / cu un creion

dar atât

Vine cu bani

Cât și

Vine cu banii

respectiv atât

omul cu carte

cât și

omul cu cartea

0.4.6 D. Irimia

În *Gramatica limbii române* editate la Iași în 1997 (op. cit.), Irimia afirmă că în cazul prepoziției *cu*, substantivul rămâne nearticulat dacă face parte din clasa semantică a substantivelor continue, concrete:

Și-a făcut cafea cu lapte
A scris cu var x A scris cu stiloul

Unele dintre aceste substantive pot realiza însă și opoziția categorială nedeterminare-determinare absolută:

A scris cu var x S-a jucat cu varul

Substantivele discontinue (*trenul, stiloul* etc.) precedate de prepoziția *cu* pot rămâne nearticulate sau pot primi articol nehotărât dacă, în plan semantic, realizează diferite grade ale determinării prin alte determinări sintactice:

Ioana a plecat cu același tren

0.4.7 Maria Iliescu

Această autoare a oferit cel mai complet și mai coerent model legat de prepoziția *cu* (v. op. cit.) din tot ce ne-a trecut prin mână. Îl vom prezenta aici în rezumat, alături de comentariile noastre.

Maria Iliescu începe prin a arăta că prepoziția *cu* poate apărea, în principiu, în cadrul următoarelor tipuri de scheme:

N1 + *cu* + N2 sau
V + *cu* + N2

unde N1 și N2 sunt substantive iar V, verb.

Substantivul N2 introdus prin *cu* poate apărea în următoarele condiții:

- a) dacă nu e urmat de determinări
 - cu articol 0
 - cu articol (la singular cu articol hotărât sau nehotărât iar la plural cu articol hotărât, rareori nehotărât)
- b) dacă e urmat de determinări, poate fi urmat de articolul hotărât sau de articolul 0

Aici apare o primă scăpare a autoarei: chiar și urmat de determinări, substantivul N2 poate fi foarte ușor articulat cu articolul nehotărât:

teorie cu un defect major

concepție cu un neajuns de bază

Lucrează cu niște unelte ruginite / ale lui Ion / fără preț

Mai departe, autoarea menționează că sintagma prepozițională

cu + N2

poate fi din punct de vedere sintactic atribut în construcțiile

N1 + *cu* + N2

respectiv complement indirect prepozițional nedatival și complement circumstanțial.

O altă scăpare: așa cum am arătat în paragrafele anterioare, *cu* poate preceda, ce-i drept, în cazuri rare, și complementul direct:

a termina cu zgomotul

După Iliescu, caracteristic pentru prepoziția *cu* este faptul că esența ei semantică se regăsește în toate limbile romanice. Clasemul semantic al prepoziției este, conform autoarei, /însoțirea/.

Ea ne propune următoarele tipuri și clase de sensuri ale prepoziției *cu*, legate și de nivelul *parole*:

0.4.7. 2.1.1 Modul

a) V + *cu* + N2

N2 e un substantiv abstract, colectiv sau nenumărabil, de masă.

Întrebare-standard: ”În ce fel se efectuează/are loc acțiunea V?”

- (1) *Lucrează cu grijă (deosebită)*
- (2) *Textul e scris cu cerneală (roșie)*
- (3) *Deseară vine cu bani (mulți)*
- (4) *Plătesc cu bani peșin*

b) N1 + *cu* + N2

Întrebare-standard: ”Ce fel de N1? Prin ce însușiri se caracterizează N1?”

- (5) *Un om cu caracter (admirabil)*
- (6) *Un om cu noroc (extraordinar)*
- (7) *Ai mai văzut-o pe fetița cu ochi(i) albaștri?*

0.4.7. 2.1.2 Substanța, materia

a) N1 + *cu* + N2

Întrebare-standard: ”Ce conținut N2 are recipientul N1?”

- (8) *În pivniță, un butoi cu vin (roșu)*
- (8') *În pivniță, un butoi cu vin (roșu), pe care l-am cumpărat ieri*

- (9) *Un coș cu flori (de câmp)*
(10) *O sticlă cu apă (minerală)*

a') V + cu + N2

Sens standard: "A se înzestra, a prevedea cu N2"

- (11) *A se aproviziona cu carne (proaspătă)*

a'') V + cu + N2

Sens standard: "A se amesteca cu N2"

- (12) *Mierea se amestecă cu lapte (cald)*

0.4.7. 2.1.3. Comitativul ("însoțirea")

- a) N1 (animat, agentiv), efectuează o acțiune reciprocă cu N2 (animat, agentiv). N1 și N2 sunt parteneri de același nivel, adică

$N1 + V + cu + N2 = N1 + V + cu + N2$

(cu se poate substitui cu și):

- (13) *Sanda discută cu Dinu*
(13') *Sanda și Dinu discută*
(14) *Radu se joacă cu tata*
(15) *Radu e invitat cu soția*
(16) *Dinu se ceartă cu mătușa*
(17) *Dinu s-a împăcat cu prietena*
(18) *Sandu vorbește cu șoferul*

a') N1 + V (a se asemăna) + cu + N2

Sens/întrebare-standard: "Cu cine/cu ce N2 prezintă N1 trăsături comune?"

- (19) *Băieții seamănă de obicei cu mama, fetele cu tata*

- b) N1 efectuează o acțiune care se îndreaptă către N2 (care poate fi animat sau nu). Dacă N1 și N2 sunt agentivi, nu sunt parteneri la același nivel, adică

$N1 + V + cu + N2 \neq N1 + V + cu + N2$

Sens/întrebare-sandard: ”Către care N2 se îndreaptă acțiunea lui N1? Sau care e punctul de reper al lui N1?”

Aserțiunea este făcută din punctul de vedere al lui N1.

- (20) *Ionel se consultă cu avocatul*
- (21) *Bolnavul se sfătuiește cu doctorul*
- (22) *Profesorul Ionescu se poartă părintește cu elevii*
- (23) *Fiul meu se distrează cu televizorul*
- (24) *Fii atent cu aparatul!*
- (25) *Calea ferată merge paralel cu șoseaua*

0.4.7. 2.1.4 Asociativul

N1 (animat) + V + cu + N2 (neanimat)

- (26) *Tata merge la serviciu cu servieta*
- (27) *Ies întotdeauna cu umbrela*
- (28) *Deseară vine cu banii*

0.4.7. 2.1.5 Instrumentalul

N1 (animat) + V + cu + N2 (instrument, unealtă, mijloc)

- a) Sens/întrebare-standard: ”Cu care dintre hiponimele disponibile ale hiperonimului *instrument* se efectuează acțiunea?”

- (29) *Fetița mănâncă cu lingurița*
- (30) *Scrie întotdeauna cu creionul*
- (31) *A merge cu trenul/mașina/avionul/bicicleta*
- (32) *Închide ușa cu cheia*
- (33) *Mă îmbrac cu paltonul*

- b) Sens/întrebare-standard: ”Cu ce N2 (nontangibil) se produce efectul exprimat de V?”

- (34) *Copilul mă enervează cu vorbăria*
(35) *Mă uluiește cu spiritul său de observație*

0.4.7. 2.1.6 Limita

Sens: ”N1 are o limbă comună cu N2 (concret sau neconcret)”
N1 + V + *cu* + N2

- (36) *România se mărginește cu marea la sud-est*
(37) *Credulitatea se învecinează uneori cu prostia*

0.4.7. 3. Iliescu stabilește următoarele relații care se pot stabili între categoriile semantice mai sus menționate și prezența sau absența articolului hotărât la N2:

0.4.7. 3.1 Când anume N2 nu este articulat?

0.4.7. 3.1.1 Singurele categorii semantice la care N2 nu poartă articol sunt, susține autoarea, modul (0.4.7. 2.1.1) și substanța/materia (0.4.7. 2.1.2).
(Vom arăta la sfârșitul acestui paragraf că ea pierde din vedere anumite situații. Deocamdată, vom continua să-i prezentăm argumentele.)

Substantivele N2 sunt:

- a) abstracte: *grijă* (1), *caracter* (5), *noroc* (6)
- b) ceea ce autoarea numește *substantive de masă, nenumărabile*:
cerneală (2), *vin* (8), *apă* (10), *carne* (11), *lapte* (12)
- c) cu sens colectiv: *bani* (3)
- d) hiperonime la plural: *flori* (9)

În toate cazurile, eventualele determinări atributive din paranteze nu aduc cu sine folosirea articolului, întrucât, fiind calificative, nu cantitative, nu contribuie la identificarea referentului, și aceasta indiferent dacă sunt endogene (8) sau exogene (8').

Articolul se folosește exclusiv în funcție de gradul de cunoaștere iar aceasta depinde de contextul pragmatic. Spre deosebire de (8) și (8'), exemplele (8a) și (8b) poartă articol, deoarece aici atributele au funcție de identificare, nu de calificare.

- (8a) *În pivniță e un butoi cu vinul (cel) roșu*

(8b) *În pivniță e un butoi cu vin roșu, (cel) pe care l-am cumpărat ieri*

Articolul demonstrativ dezambiguiază propoziția atributivă și îl identifică pragmatic pe N2. El ar putea sta redundant și în fața lui *roșu*.

Observațiile noastre:

Mai există cel puțin alte două categorii semantice ale prepoziției *cu* la care N2 poate să nu poarte articol, în afara celor menționate de Iliescu (modul și substanța/materia): acestea sunt asociativul (26a), (26b), (26c) și instrumentalul (29a) și (29b):

(26a) *Contele umblă cu baston.* (în sensul că poartă baston, nu se sprijină în el)

(26b) *Nu te afișa cu blondă în țara brunetelor*

(26c) *Cum să nu râdem, dacă a apărut cu făclie printre candelabre?*

(29a) *Stofa este tăiată cu cuțit*

(29b) *plagă împușcată cu glonț*

(29c) *foaie scrisă cu creion*

În exemplele de mai sus, substantivele de tip N2 *baston, blondă, făclie, cuțit, glonț* și *creion* desemnează obiecte reprezentând anumite categorii și care, din această cauză, pot apărea fără articol. Nu trebuie ca aceste categorii să reprezinte materii/substanțe, ceea ce ne-ar întoarce în cazul 0.4.7.2.1.2

Determinativele atributive nu modifică această situație:

(26aa) *Contele umblă cu baston de argint*

(26bb) *Nu te afișa cu blondă frumoasă în țara brunetelor*

(26cc) *Cum să nu râdem, când a apărut cu făclie fumegândă printre candelabre?*

(29aa) *Stofa este tăiată cu cuțit de croitor*

(29bb) *plagă împușcată cu glonț de 9 milimetri*

(29cc) *foaie scrisă cu creion colorat*

De altfel, întreaga argumentație a modelului propus de autoare se clatină îndată ce încercăm să aducem în discuție comportamentul prepoziției *cu* în combinație cu substantive N2 articulate cu articolul nehotărât, respectiv dacă substantivul N2 este la plural. În acest din urmă caz, de exemplu, practic toate categoriile semantice pe care le distinge Iliescu acceptă un N2 nearticulat. Dar acestea reprezintă deja obiectul unor alte discuții.

0.4.7. 3.1.2 În exemplul (4), susține Maria Iliescu, *peșin* nu poate fi considerat determinare, deoarece formează o unitate cu *bani* în locuțiunea lexicalizată *bani peșin*, iar exemplul (7) nu este posibil fără adjectiv, deoarece toate fetițele, respectiv toți oamenii, au ochi. Sintagma prepozițională e posibilă cu sau fără articol: prezența articolului se explică prin regula generală a determinării iar absența lui din motive pragmatice, extralingvistice.

Observația noastră:

Credem că autoarea se înșală. Cuvântul *peșin* poate fi considerat o determinare, și anume o apozitie (ca și în situații de tip *bani gheață*, *ominune*, *situație-supriză*, *exemplar-gigant etc.*). Sintagmele *bani-peșin* sau *bani-gheață* nu pot fi considerate, credem noi, ca lexicalizate și nu trebuie tratate ca o unitate "sudată" lingvistic.

Iar acum să continuăm în prezentarea argumentației modelului Iliescu.

0.4.7. 3.2 – Situațiile când N2 e articulat.

0.4.7. 3.2.1 În grupa 0.4.7. 2.1.3 (Comitativul subgrupa a)), atât N1, cât și N2 sunt caracterizate de clasemul

/ +animat, +agentiv, (de cele mai multe ori) +uman /

Este vorba despre doi parteneri implicați în aceeași acțiune. N+ i Nă sunt elemente identificate, individualizate, deci cunoscute. Ele pot fi legate între ele și prin conjuncția și. Dar între (13) și (13') există o diferență de perspectivă: N2 nu este "responsabilul" acțiunii exprimate de verb. În subgrupa b), chiar dacă N1 și N2 sunt caracterizate de clasemul

/ +uman /,

nu există reciprocitatea acțiunii: *cu* nu poate fi înlocuit de *și*. N2 este și în acest caz identificat, reperat, fiind cunoscut.

Identificarea totală o dețin numele de persoane (dacă sunt pragmatic individualizate de context), urmate de numele de rudenie unice pentru fiecare vorbitor. Aceste ar avea nevoie, pentru dezambiguizarea apartenenței, de un adjectiv posesiv pe lângă articolul hotărât, având în vedere că româna acumulează cele două predeterminante (să ne amintim de exemplele (15) și (16):

*Radu e invitat cu soția sa
...se ceartă cu mătușa sa),*

dar acesta poate lipsi într-un context în care locutorul și alocutorul știu despre ai cui tată, mamă sau soție este vorba.

Dezambiguizarea pragmatică, situațională a persoanelor "unice" este sancționată și de normă. Limba vorbită curentă trece de multe ori dincolo de această normă, lăsând adjectivul posesiv la o parte și la substantive care nu sunt "unice", precum în exemplul (16).

În unele cazuri, articolul singular, fără adjectiv posesiv, ajută chiar la găsirea referentului just. Astfel, în (17) se înțelege că nu e vorba de o prietenă oarecare, ci de prietenă în sensul de "parteneră de viață", așadar de prietena "unică" la un moment dat.

"Unice" pot fi și persoanele care nu fac parte din familie, ci din universul de experiență al unui locutor, indiferent dacă se caracterizează printr-o "apartenență" temporară (avocatul (20), doctorul (21), șoferul (18) unei persoane) sau dacă fac parte dintr-o instituție frecventată în mod obișnuit într-o perioadă dată (rectorul, decanul, profesorul, șeful unui virou etc.). În exemplul (23) trebuie să presupunem că interlocutorul știe că "fiul" are un televizor acasă, iar în (25), că știe despre ce șosea este vorba. În (24), identificarea este deictică, după cum arată semnul exclamării:

(24') Fii atent cu aparatul acesta!

Dacă nici N1, nici N2 nu sunt entități "cunoscute" pragmatic și nici nu sunt determinate pe planul expresiei, se ajunge la fraze generice de tipul (21) sau (20')

Clientul se consultă cu avocatul etc.

0.4.7. 3.2.2 Categoria 0.4.7. 2.1.4 nu se deosebește fundamental de comitativ în ceea ce privește folosirea articolului. El se explică fie prin elipsa adjectivului posesiv, devenit redundant prin contextul pragmatic, fie prin cunoașterea prealabilă, explicită sau implicită, a lui N2. În exemplul (28) este vorba despre un substantiv cu sens colectiv, dar folosit cu o specificare "implicită" (ca, de exemplu, *așteptați, promiși* etc.), spre deosebire de folosirea generică și, din această cauză, folosirea fără articol a aceluiași cuvânt din exemplul (3).

Observație: Am menționat la 0.4.7. 3.1.1 care ne este opinia cu privire la folosirea articolului hotărât sau nehotărât în cazul comitativului. Nu ne vom repeta.

0.4.7. 3.2.3 Analiza categoriei instrumentale (0.4.7. 2.1.5) permite, spune Maria Iliescu, o anumită ierarhizarea determinării care aduce cu sine folosirea articolului hotărât. Este una dintre cele mai interesante idei ale autoarei și credem că merită dezvoltată. Este vorba în special despre substantive care denumesc un element dintr-o taxinomie cohionimică. Față de hiperonimul generic – ”tacâmul” (29), instrumentele pentru scris (30), mijloacele de locomoție (31) -, hiponimul este identificat, dar nu individualizat, în sensul că exemplarul folosit nu este reperat. Pentru aceasta este nevoie de alte determinări precum, de exemplu:

(30') *Scrie întotdeauna cu creionul său roșu.*

Autoarea mai consideră că folosirea substantivelor de sub (31), indicând mijloace de locomoție, nu este posibilă fără articol se explică prin aceea că ele sunt asimilate într-o oarecare măsură substantivelor ”unice” (conform 0.4.7. 3.2.5). Ipoteza ne pare logică și ne-o vom însuși: numărul relativ mic al mijloacelor de transport, determinat de caracterul lor de ”obiecte de lux” în anii imediat următori apariției lor la noi, făcea ca, statistic vorbind, fiecărui vorbitor să-i fie cunoscut un singur tren sau o singură mașină – acela, respectiv aceea – pe care le văzuse vreodată, le cunoștea etc.

(33) exemplifică – își continuă Iliescu raționamentul – o subcategorie greu de clasificat: hainele. Ele pot fi interpretate ca un ”instrument”, un ”mijloc” de un tip special. Articolul se explică prin semul /*cunoscut*/.

De-abia aici, într-un context cu totul nepotrivit și insuficient explicat, menționează autoarea menționează în treacăt că exemplele de tip (30), (31) și (33) pot fi folosite și fără articol, dar că, în acest caz, funcția lor sintactică se schimbă, ele devenind din circumstanțiale instrumentale circumstanțiale modale (**afirmație eronată**):

(30') *Scrie întotdeauna cu creion*
(întrebare: cum scrie?)

(33') *Iarna lumea se îmbracă cu palton*
(întrebare: cum se îmbracă?)

În categoria 0.4.7. 2.1.5 b), N2 are caracter abstract. Articolul marchează apartenența cunoscută implicit:

(34') *Copilul mă enervează cu vorbăria lui*

Iterăm și cu acest prilej obiecțiile pe care le-am menționat deja la 0.4.7. 3.1: Folosit fără articol, substantivul N2 din exemplul (30) poate într-adevăr să aibă aspect de complement circumstanțial de mod, dar la (33) acest lucru nu ni se pare deloc evident. În exemplul *Lumea se îmbracă cu palton*, prepoziția *cu* poate fi înlocuită cu *în*, mai ales dacă modificăm ușor și contextul verbal:

(33*) *Lumea se îmbracă/umblă cu/în palton*

În această situație, N2 își păstrează, după părerea noastră, caracterul de circumstanțial instrumental, putându-se cel mult pune problema dacă nu ar putea avea și aspect de complement prepozițional indirect decât de circumstanțial modal. Lipsa articolului se explică, în opinia noastră, prin faptul că N2 exprimă categoria.

Și mai evidente sunt situațiile în care N2 reprezintă un mijloc de locomoție:

(31*) *Merge cu mașină/bicicletă etc.*

Și aici, *cu* poate fi substituit prin *în*, N2 exprimă categoria și își păstrează, în mod evident, caracterul instrumental, eventual cu aspect de complement prepozițional indirect. Lipsa articolului se explică tot prin exprimarea categoriei.

Fără echivoc ne par, din nou, complementele asociative, care, prin pierderea articolului (caz neanalizat de Iliescu), rămân, fără discuție, asociative: *Umblă cu baston și monoclu, Nu te afișa cu blondă în țara brunetelor etc.* În această situație, N2 reprezintă ceea ce am numi "accesorii" iar nearticularea se explică tot prin faptul că substantivul exprimă o categorie.

0.4.7. 3.2.4

În ceea ce privește categoria 0.4.7. 2.1.6 (limita), Maria Iliescu se limitează la a menționa că N2 este legat de un număr redus de verbe (*a se învecina, a se mărgini etc.*) și că respectiva categorie este specifică prin caracterul său deictic, precis (36). Ar fi de adăugat că articularea cu articolul hotărât este determinată de presupunerea că interlocutorii știu despre ce element de învecinare (*marea, stepa, pădurea etc.*) este vorba.

Autoarea mai specifică și faptul că în exemplul (37), sensul verbului este figurat, iar construcția, analogică. După opinia noastră, articularea cu articolul hotărât este susținută de același argument ca mai sus, cu specificația că aici se mai adaugă și calitatea de ”materie”/”substanță” (sub formă de trăsătură umană) a lui N2.

0.4.7. 3.2.5

Suntem de acord cu autoarea că, la majoritatea categoriile semantice de sub 0.4.7. 3.2 (la toate, susține ea), articolul hotărât poate fi înlocuit cu articolul nehotărât. Afirmația ne pare discutabilă cel puțin în următoarele situații:

a) La categoria mod (0.4.7. 2.1.1)

- N2 substantiv abstract, colectiv sau nenumărabil, de masă, schema V + cu + N2, întrebarea ”În ce fel se face acțiunea V?”:

Lucrează cu grijă

Nu este posibil ”Lucrează cu o grijă”

- N2 substantiv abstract, colectiv sau nenumărabil, de masă, schema N1 + cu + N2, întrebarea ”Ce fel de N1?”:

Un om cu caracter

Un om cu noroc

Nu este posibil ”Un om cu un caracter”, ”Un om cu un noroc”

b) La categoria substanța/materia

- Schema N1+ cu + N2, întrebarea ”Ce conținut N2 are recipientul N1?”

Un butoi cu vin roșu

O sticlă cu apă minerală

Nu este posibil ”Un butoi cu un vin”, ”O sticlă cu o apă”. În schimb, fiind vorba despre substanță/materie, există variantele

*Un butoi cu **niște** vin*

*O sticlă cu **niște** apă*

pe care, din nou, Iliescu nu le menționează.

- Schema V+ cu + N2, sensul ”A se înzestra, a prevedea cu N2”

Se aprovizionează cu carne

Din nou, nu este posibil ”cu o carne”, ci ”cu niște carne”

- Schema V+ *cu* + N2, sensul "A (se) amesteca cu N2"

Mierea se amestecă cu lapte

Nu "cu un lapte", dar "cu niște lapte"

- c) La categoria instrumental

Schema N1 animat + V + *cu* + N2 (instrument, unealtă mijloc),
întrebarea "Cu ce N2 nontangibil se produce efectul exprimat de V?"

Copilul mă enervează cu vorbăria

Mă uluiește cu hazul

Nu putem spune "Mă enervează cu o vorbărie" sau "Mă uluiește cu un haz". Mai mult, aici nici variantele cu niște nu sunt posibile.

Așadar, putem trage concluzia, studiind exemplele de mai sus, că nu numai substantivele considerate "unice" nu admit articol nehotărât în construcțiile cu preopziția *cu* din categoriile semantice menționate, ci și acelea care exprimă materii, substanțe sau trăsături de caracter și care, din acest motiv, nu pot fi trecute la plural.

0.4.7. 4 Modelul Iliescu – concluzii, rezultate finale

Folosirea articolului hotărât sau a articolului 0 în sintagmele prepoziționale de tip

cu + N2

este în funcție de caracterul logico-semantic al lui N2 și de contextul pragmatic al textului. Funcția sintactică nu este factorul principal al alegerii, ci doar unul dintre factori.

0.4.7. 4.1

Articolul definit este cerut de caracterul "identificat", "specific" al substantivului. Specificitatea, care duce la reperabilitate, poate fi exprimată printr-un determinant lingvistic explicit sau printr-un determinant exclusiv cognitiv, așadar implicit cunoscut interlocutorilor, dar neexprimat (pentru evitarea redundanței semantice). În cazul substantivelor "unice" (și, completăm noi, și al celor exprimând substanțe, materii sau trăsături de caracter ce nu pot fi pluralizate semantic, în situațiile prezentate mai sus, la 0.4.7. 3.2.5), determinarea poate lipsi cu totul. Determinarea cognitivă se

referă de multe ori la factorul "apartenență". În acest caz se presupune elipsa unui adjectiv posesiv pe planul expresiei. Alteori este vorba despre presupunerea unei "cunoașteri" prealabile. Aceasta poate funcționa fie anaforic (prin reluarea neexprimată a unei specificări exprimate anterior), fie exclusiv pragmatic, datorită contextului comun al universului de experiență. De multe ori, cele două tipuri de determinare cognitivă, cea de "apartenență" și cea a "cunoașterii prealabile", funcționează împreună. Un tip special de specificare este cea pe care o aduce cu sine un substantiv care face parte dintr-o serie cohiponimică: în cazul acesta are loc "identificarea" unui tip (al hiperonimului) fără individualizarea referentului.

În prezența mai poate interveni și lipsa determinării deictice pe planul expresiei.

Funcțiile sintactice ale sintagmelor prepoziționale de tip *cu* + N2 articol hotărât sunt, conform lui Iliescu, complementul indirect nedativ și circumstanțialele instrumentale și asociative. Ar mai fi de adăugat, bineînțeles, atributul substantival prepozițional.

0.4.7. 4.2

Articolul 0 este cerut de caracterul neidentificat, generic, al sintagmei prepoziționale. Se găsește în special la substantive abstracte, iar în cazul celor concrete, la substantive nenumărabile și la colective.

Cum circumstanța modală este frecvent exprimată de substantive abstracte iar atributele calificate, care în esență exprimă și ele un mod de a fi, sunt adeseori exprimate prin sintagme prepoziționale de tip N1 + *cu* + N2,

Folosirea substantivului cu articol 0 se situează cu predilecție în cadrul complementului circumstanțial de mod și al atributului calificativ. Noi am arătat însă că nici complementele circumstanțiale instrumentale sau asociative nu sunt o raritate pentru această situație.

0.4.7. 4.3

Faptul că prepoziția *cu* se comportă la fel cu prepozițiile onomasiologic corespunzătoare din alte limbi romanice ne face, pe de o parte, să considerăm că regimul substantivului introdus de această prepoziție depinde de conținutul ei logico-semantic care, la rândul său, implică contexte de un fel special și, pe de altă parte, ne face să presupunem că este vorba despre o caracteristică mai generală, specifică nu numai limbilor romanice.

0.5 În loc de concluzii

Am încercat în aceste câteva rânduri să prezentăm problematica articulării substantivelor precedate de prepoziții în limba română, în stadiul în care a ajuns cercetarea ei astăzi, adăugând pe lângă aspectele generale, admise de cvasi-majoritatea cercetătorilor ("teoria generală" 0.3), și câteva dintre cele mai reușite tentative de rafinare și aprofundare a problemei. Am adăugat, în cazul fiecăruia dintre modelele propuse, și propriile noastre completări și observații. Iată câteva dintre cele care ne par mai însemnate:

- Spre deosebire de Maria Iliescu, credem că articolul hotărât poate fi înlocuit cu articolul nehotărât la majoritatea categoriilor semantice ale prepoziției *cu* de sub 0.4.7. 3.2, dar nu la toate – am oferit contraexemple pentru complementul instrumental și acela asociativ.
- Spre deosebire de majoritatea cercetătorilor, considerăm – și am încercat să arătăm - că în limba română mai există cel puțin alte două prepoziții, în afară de *cu*, al căror regim le permite să preceadă substantive articulate în acuzativ: *ca* și *precum*.
- De asemenea, am încercat să argumentăm că substantivele articulate cu articol nehotărât pot fi precedate, practic, de orice prepoziție și că restricțiile privesc numai articolul hotărât.

Nu considerăm chestiunea nici pe departe rezolvată definitiv. Dar, dacă modelele și completările prezentate au reușit să aducă pentru cehii sau slovacii interesați de limba română măcar câteva anumite clarificări privind tematica abordată, ne vom permite să considerăm că aceste rânduri și-au îndeplinit, măcar în parte, menirea.

0.6 Český souhrn

Užívání předložek v kombinaci s členy je jedním z nejsložitějších problémů v učení se kterémukoli cizímu jazyku, který obsahuje tyto dvě gramatické kategorie. Tento aspekt často působí problémy i rodilým mluvčím. Ještě větší problémy vzniknou tehdy, když se jedná o osoby pocházející z jiného jazykového prostředí, které si přejí učit se nějakému cizímu jazyku (v daném případě rumunštině). Užívání předložek se dá jen stěží zařadit do nějakých norem. Prakticky nelze vydat nebo vypracovat obecné vzory, které by pokryly všechny případy objevující se v konverzaci. Žádná “psaná” mluvnice tuto věc nemůže uskutečnit, nemůže si dělat nárok na to, že by poskytovala řešení pro všechny situace, které se objeví v praxi.

Věci se stávají ještě složitějšími tehdy, když jde o napsání studie na téma zmíněné výše, a to se záměrem oslovit čtenáře toužícího učit se rumunskému jazyku a tento čtenář pochází ze slovanského lingvistického prostředí. Není to však jen proto, že slovanské jazyky a rumunský jazyk obsahují každý určitý počet předložek, které lze použít v prakticky nekonečném počtu situací, ale také proto, že je nutné brát v úvahu dobře známou realitu, že slovanské jazyky (s výjimkou bulharštiny a makedonštiny) neznají kategorii členu, což činí vysvětlení ještě složitější.

Na druhou stranu, během dlouhé doby, sami rumunští filologové nevěnovali problematice užívání předložek v kombinaci s členy takovou pozornost, jakou by takový komplexní jev vyžadoval.

Všechny tyto aspekty nás přiměly provést pokus – o jehož rizicích jsme si nanejvýš vědomi – věnovat pozornost této problematice a provést její modelaci a přiblížit ji Čechům a Slovákům, kteří mají zájem učit se rumunskému jazyku.

0.6.1

Nejjednodušší schéma pravidel, které lze aplikovat na rumunský jazyk – a které je, musíme to přiznat, navzdory svým početným nepřesnostem, použitelná na víc než 80% případů, je následující:

0.6.1.1

A) Předložky, které vyžadují dativ nebo genitiv, mohou stát jak před podstatnými jmény (nebo jejich substituty) s členem určitým, tak před podstatnými jmény (nebo jejich substituty) s členem neurčitým, ale nikdy před podstatnými jmény bez členu:

Am reușit grație străinului x grație unui străin, în nici un caz "grație străin".

Cartea a fost găsită asupra studentului x asupra unui student, în nici un caz "asupra student".

Podarilo se mi to díky cizinci x díky nějakému cizinci, ale nikdy „díky cizinec“.

Kniha byla nalezena u studenta x u jednoho studenta, nikdy však „u student“.

Poznámky: Předložka *contra/za*, která obecně vyžaduje genitiv, v některých situacích může stát před podstatnými jmény **bez členu v akuzativu**:

Biletele se eliberraza contra cost.

Lístky se vydávají za úplatu.

0.6.1.2

B) Předložky, které vyžadují akuzativ obvykle stojí před podstatnými jmény nebo jejich substituty bez členu nebo s členem neurčitým:

Stau pe scaun x pe un scaun.

Sedím na židli x na jedné židli.

Výjimky:

a) V případě, že podstatné jméno je blíže určeno přívlastkem (ale i tehdy, ve většině případů, lze použít obecné pravidlo členu, v souladu s tím, zda objekt pojmenovaný podstatným jménem je nebo není znám mluvčímu):

Lucrez la masă x la masa de lemn x la masă de lemn.

Pracuji u stolu x u toho dřevěného stolu x u dřevěného stolu

b) Složené předložky *de-a (na)*:

jocul de-a hoții și vardiștii

hra na zloděje a žandáry

c) Za předložkou *cu (s)* může následovat i podstatné jméno s členem určitým, i s členem neurčitým, i podstatné jméno bez členu:

Te joci cu principiile x cu niște principii x cu principii.

Zahráváš si s těmi principy x s nějakými principy x s principy

A venit la petrecere cu o blondă x cu blonda ("cu blondă" sună artificial).
Přišel na zábavu s tou blondýnkou x s blondýnkou ("s nějakou blondýnkou"
působí nepřírozně
Petrecere cu băieți x cu băieții x cu niște băieți
Zábava s chlapci x s těmi chlapci x s nějakými chlapci
Femeia cu pălărie x cu o pălărie x cu pălăria
Žena s kloboukem x s nějakým kloboukem x s tím kloboukem

V konstrukcích s předložkou *cu* (*s*) lze pozorovat určitou závislost mezi smyslem předložkové konstrukce a členem podstatného jména; zpravidla určité syntaktické funkci odpovídá určitý přístup:

j) Přísluvečné určení časů zpravidla vyžaduje podstatné jméno s členem:

odată cu apusul
spolu se západem
Se culcă odată cu găinile
Chodí spát se slepicemi

li) Asociativní přísluvečné určení také zpravidla implikuje tvar s členem, ale méně striktně než v předešlém bodu:

Vine de la restaurant cu amicii de gât.
Přichází z restaurace a drží se s přáteli za krkem.

Existují i další situace:

Femeia intră în fierărie cu un copil x cu copilul de mână.
Žena vstupuje do železářství s nějakým dítětem x s tím dítětem za ruku
 Oba tvary jsou možné, ale v žádném případě

”vstupuje s dítětem za ruku”,

Tedy podstatné jméno *dítě* s předložkou *cu* (*s*), ale bez členu.
 Ale jiný sémantický kontext umožňuje i tento tvar:

E femeie cu copil, nu o puștoaică de liceu.
Je to žena s dítětem, ne středoškolačka.

lii) Instrumentální přísluvečné určení také zpravidla implikuje tvar s členem:

Sculptura e lucrată cu dalta.
Socha byla zhotovena dlátem.

Zřídka existuje i archaická forma bez členu:

Buşteanul nu putea să reziste, e tăiat cu ferăstrău.
Kmen nemohl vydržet, řeže se pilou.

Na druhou stranu tvar s členem neurčitým je dost častý:

L-au crestat cu un cuţit.
Vyřezali ho nožem.

Iv) Přívlástek připouští obě situace:

Omul cu ochelarii x omul cu ochelari
Muž s brýlemi x muž s nějakými brýlemi

Je ovšem přirozená i forma s členem neurčitým:

individul cu un sacou
Chlap v saku

w) Podobně příslovečné určení způsobu připouští člen určitý a tvar bez členu, ale ne člen neurčitý:

Bea Becherovka cu litrul
Pije Becherovku po litrech.

Risipeşte banii cu miile
Utrácí peníze po tisících

vs.

Aşteptăm cu nerăbdare
Netrpělivě čekáme.

Priveşte cu nepăsare.
Dívá se lhostejně.

Poznámka: V kombinaci se spojkou *şi* (*a*), *cu* (*s*) tvoří kompozitní formu *şi cu* (*a s*), která má funkci spojky. Ona může spojovat podstatná jména s

členem určitým nebo neurčitým, ale velmi zřídka, ve zcela zvláštních situacích, také podstatná jména bez členu:

Băiatul și cu fetița x Un băiat și cu o fetiță se antrenează la judo.
Chlapec s dívkou x Jeden chlapec a jedna dívka trénují džudo.

Ale (velmi zřídka, interpretováno spíše jako název obrazu, titul filmu nebo divadelní hry), spíše v kombinaci s gerundiem nebo deskriptivním situačním přívlastkem:

Băiat (și) cu fetiță antrenându-se x în cursul antrenamentului la judo
Chlapec s dívkou trénující x během tréninku džuda

d) Za předložkami *ca* (jako) a *precum* (jako) mohou následovat i podstatná jména s členem určitým, neurčitým a podstatná jména bez členu:

S-au bătut ca zmeii x ca niște zmei (Bili se jako draci) (tvar) "bili se jako nějakí draci" nepřipadá v úvahu, protože v tomto kontextu není pro rumunský jazyk přirozená; ale je přirozená ve smyslu "bili se ve svém postavení draků/na straně draků" – v. a vorbit ca un român x a vorbit ca românul (mluvil jako Rumun) vs. "a vorbit ca (în calitate de) român" (mluvil jako (ve svém postavení) Rumuna).

Podobně:

S-a comportat precum sălbaticul x precum un sălbatic (în nici un caz "precum sălbatic").
Choval se jako divoch x jako nějaký divoch (v žádném případě "jako jeden divoch").

e) V asimilaci s vlastními jmény některá podstatná jména, která jsou jmény pro příbuzenské vztahy, mohou zůstat ve tvaru se členem i tehdy, když se před nimi nachází předložky, které si vyžadují akuzativ, a to s podmínkou, že příbuzenský vztah se pojí přímo s osobou mluvčího:

Pepiček l-a bătut la poker pe bunicul (bunicul celui care vorbește, nu bunicul lui Pepiček), dar:
Pepiček porazil dědečka v pokeru (dědečka osoby, která mluví, ne Pepičkova dědečka), ale:

Căutând genealogia lui Tonda, i-am pe părinți, însă nu și pe frați. (ai lui Tonda, nu ai vorbitorului, motiv din care substantivele *părinți* și *frați* apar în forma nearticulată).

Při hledání Tondovi genealogie jsem našel rodiče, ale ne sourozence. (Tondovi, ne mluvčího, důvod, pro který podstatná jména *rodiče* a *sourozence* jsou ve tvaru bez členu).

Když se tato jména nevztahují na individuum, ale na druh, například tak, že jsou charakteristikou vyjádřenou vlastností, jsou bez členu:

*înțelepciune de bunic,
moudrost starce
dragoste de mamă.
matčina láska.*

f) Mohou mít člen v jakékoli pozici podstatná jména, která jsou jmény bytostí považovaných za jedinečné a asimilované s vlastními jmény: *král, císař, monarcha, král, pán, panovník, papež, vévoda, paša, drak atd.*

Merg cu jalba la împăratul.

Jdu se stížností k císaři.

Eu intru și la papa.

Já půjdu (dokonce) i k papeži

Ovšem, ještě jednou, tato situace se týká archaického aspektu jazyka, ve kterém dané postavy měly individualitu a větší důležitost než dnes. V současném rumunském jazyce získávají na důležitosti komplementární tvary, bez členu, protože důvodem je obecná "demokratizace" myšlení a "laicizace" tohoto druhu postav, které byly v minulosti považovány posvátné:

Îl caricaturizez pe împărat.

Nakreslím karikaturu císaře.

L-a îmbătat pe domnitor.

Opil jsem panovníka.

g) Jiná podstatná jména, před kterými stojí předložka, mohou mít člen, když v okamžiku promluvy umí vyvolat představu jedné osoby známé všemi účastníky konverzace:

Vin cu tine, ca sa-l mai pocnesc pe măgarul.

Půjdu s tebou, abych ještě trochu popohnal osla.

Stejně jako v bodě f), jedná se o spíše archaický tvar jazyka.

h) Poznámka: velmi zajímavým aspektem rumunského jazyka je skutečnost, že ačkoli člen určitý stojí za podstatným jménem, v určitých situacích, předložka, která se nachází před podstatným jménem, může převzít část funkce členu, ačkoli podstatné jméno (nebo jeho substitut) je bez členu. Situace je však složitější tím, že dle pravidel pro definování členu určitého, kontext by měl vyžadovat jeho přítomnost, což se neděje.

Představme si následující kontext:

Aceasta este o masă. (Toto je nějaký stůl.) Masa este a mea. (Ten stůl je můj.) Pe masă (Na stole (na tom známém, specifikovaném a už v uvedeném v diskusi) se află o sticlă cu votcă. (se nachází nějaká láhev s vodkou.)

Takže ačkoli víme přesně, o jaký stůl se jedná, dané podstatné jméno je **bez členu**, ale je před ním předložka *pe (na)*. V této situaci přítomnost předložky nahrazuje potřebu determinace daného podstatného jména.

Dále uvádíme další příklady:

*Mi-e frig, să intrăm în casă.
Je mi zima, pojďme do domu.*

Mluvčí ví, o jakém domě se jedná, znají ho nebo ho oba vidí, v každém případě ho individualizují. Přítomnost předložky *în(do)* nahrazuje roli členu určitého, který zde není.

Să discutăm despre lecție (oba ji umíme)

Mluvme o lekci.

Să trecem peste pod (oba ho vidíme a známe)

Přejdeme přes most.

atd.

Přítomnost determinativu anuluje toto podivné privilegium předložek, protože podstatná jména určovaná přívlastkem získávají právo na člen:

Să intrăm în casa mea

Pojďme do mého domu.

Să discutăm despre lecția nouă etc.

Mluvme o té nové lekci atd.

Takže toto jsou nejčastěji zmiňované a aplikované normy ve vztahu s podstatným jménem, který má nebo nemá člen a před kterým stojí předložky

v akuzativu. V rámci této práce se je pokusíme trochu "vytříbit" a navrhneme k diskusi méně zkoumané případy, ale doufáme, že tím právě zajímavější.

Bibliografie:

- Alecsandri, P. I – III – Vasile Alecsandri, Opere complete, vol I, II, III, Editura Librăriei Socec și Comp., București, 1975
- Avram, Mioara, Gramatica pentru toți, București, Editura Humanitas, 1997
- Bălcescu, O. I – II - Nicolae Bălcescu, Opere, vol. I – II, Editura Academiei, București, 1953
- Bogza, C. O. - Geo Bogza, Cartea Oltului, EPLA, București, 1945
- Brăescu, C. D. - Gh. Brăescu, La clubul decăzuților, Cartea Românească, 1929
- Camilar, N. I – II - Eusebiu Camilar, Negura, Editura de Stat, București, 1950
- Caragiale, O. I – VI - I. L. Caragiale, Opere, vol I – VI, Editura Cultura Națională, București, 1930-1939
- Coșbuc, B. I. - George Coșbuc, Balade și idile, Editura Librăriei Socec și Comp, București, 1893
- Creangă, I – III - Povești, povestiri, amintiri, vol I – III, Editura Ancora, București, 1928
- Delavrancea, T. - Barbu Ștefănescu Delavrancea, Trubadurul, Editura Ig. Haimann, București, 1897
- Dominte, Constantin, Exprimarea relațiilor spațiale și temporale prin prepoziții în limba română (Sistemele limbii, 1970)
- Eminescu, O. I - IV - Mihai Eminescu, Opere, vol I – IV, FPLA, 1939-1944, București
- Enciclopedia limbii române
- Ghergariu, L., Articulația substantivului după prepoziții în limba română, Limbă și literatură, III, 1957, p. 91 -114
- Gramatica limbii române, vol. I-II, 1963, București, Editura Academiei
- Hogaș, M. N. - Calistrat Hogaș, În Munții Neamțului, Cartea Românească, București, 1937
- Iliescu, Maria, Prepoziția *cu*: cu sau fără articol?, SCL, 1999, 2, p. 331 - 339
- Iordan Iorgu, Robu Vladimir, Limba română contemporană, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978
- Irimia, D., Gramatica limbii române, Iași, Editura Polirom, 1997

- Mardale, AL., Observații privind sintaxa și semantica grupurilor nominale în *de* din limba română, SCL, I, 2003, p. 99 – 116, SCL, II, 2004, p. 91 - 108
- Negruzzi, I – III - Scrierile lui Constantin Negruzzi, vol I – III, Librăria Socec et. Comp, București, 1872-1873
- Camil Petrescu, O. - Camil Petrescu, Un om între oameni, Editura Tineretului, București, 1953
- Cezar Petrescu, I. I. - Cezar Petrescu, Întunecare, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1928
- Rebreanu R., I – II - Liviu Rebreanu, Răscoala, vol I – II, Editura Adevărul, 1932
- Sadoveanu O. I – VIII - Mihail Sadoveanu, Opere, vol I – VIII, ESPLA, București, 1940-1945
- Stati, Sorin, Elemente de analiză sintactică, 1972, Editura Academiei, București
- Vlahuță, O. A. - Alexandru Vlahuță, Opere alese, I – III, ESPLA BPT, București, 1953

Cuprins

0.0 În loc de introducere	1
0.1 Despre prepoziții.....	2
0.2 Despre articol.....	45
0.3 Articulația substantivelor precedate de prepoziții	53
0.4 Puncte de vedere și reacții.....	59
0.4.1 Leontin Ghergariu.....	59
0.4.2 Rita Marinovici.....	80
0.4.3 Gramatica Academiei	89
0.4.4 Iorgu Iordan și Vladimir Robu.....	90
0.4.5 Mioara Avram	91
0.4.6 D. Irimia	92
0.4.7 Maria Iliescu.....	93
0.5 În loc de concluzii.....	106
0.6 Český souhrn.....	107
Bibliografie.....	116

